

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manca Bricelj

**Zeleno gospodarstvo, zelena infrastruktura ter zelena delovna mesta kot
možnost povečanja profitabilnosti na gospodarski ravni**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manca Bricelj

Mentor: doc. dr. Miroljub Ignjatović

**Zeleno gospodarstvo, zelena infrastruktura ter zelena delovna mesta kot
možnost povečanja profitabilnosti na gospodarski ravni**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Miroljubu Ignjatoviću za vso strokovno pomoč in usmeritve.

Največja zahvala gre družini, ki me je v letih študija (in tistih prej) podpirala ter stala ob strani pri vseh življenjskih odločitvah.

Posebna zahvala pa gre očetu Mitji.. hvala za inspiracijo; brez tebe mi ne bi uspelo.

Zeleno gospodarstvo, zelena infrastruktura ter zelena delovna mesta kot možnost povečanja profitabilnosti na gospodarski ravni

Potencial, ki ga nosi slovensko okolje, je velik že sam po sebi. Preko trajnostnega razvoja se odpirajo nove, dodatne možnosti povezav lokalnih in človeških virov, ki lahko prispevajo k večji konkurenčnosti države. Slovenija je kljub svoji majhnosti izjemno bogata z naravnimi viri, njihov potencial pa je v ključnih sektorjih (turizem, oskrba z vodo, energetika, gozdno-lesna veriga..) pogosto spregledan. Ravno slednji predstavljajo največjo priložnost razvoja zelenih delovnih mest, zmanjšanju brezposelnosti ter dvig nivoja profitabilnosti države. Pri tem je pomembno orodje tudi prostorski razvoj, ki zlasti v času podnebnih sprememb lahko znatno pripomore k bolj trajnostni rabi naravnih virov in povečani poplaverni varnosti. Kljub nekaterim že vzpostavljenim smernicam, iniciativam in zakonodajnim okvirjem se problem pojavi pri dejanskem izvajanju, saj primanjkuje povezav med zgornjo in spodnjo ravno v procesu. Zeleno gospodarstvo je namreč multisektorski izziv in za svoj razvoj potrebuje tudi takšen pristop – efektivno povezavo gospodarskih ter političnih usmeritev in okvirjev s praktičnim izvajanjem, ki vodi do konkretnih, preverljivih rezultatov na lokalni ravni.

Ključne besede: zeleno gospodarstvo, zelena delovna mesta, trajnostni razvoj.

Green economy, green infrastructure and green jobs as an opportunity for increasing economic profitability

The potential of Slovenian environment is already great by itself; however it can be even further enhanced by incorporating sustainable development. New, additional possible linkages between local and human resources could beneficially contribute to competitiveness of the country. Slovenia, although its smallness, is extremely rich with natural resources but their potential is often being overlooked in the key sectors (tourism, water supply, energy, forest-based industry). The latter represents the greatest possibility of developing new, green jobs, decreasing unemployment rate and raising the level of profitability. In doing so, the important not-to-be-overlooked tool is spatial development, which can significantly contribute to sustainable usage of natural resources and increased flood risk control. Despite already established guidelines, initiatives and legislative frameworks, the problem emerges when it comes to the actual implementation and execution; as there are insufficient correlations between the upper and lower levels in the process. Green economy is a multisectoral challenge, which calls for an efficient approach, linkage of economic and political frameworks with practical implementation, resulting in solid and verifiable evidences on local levels.

Key words: green economy, green jobs, sustainable development.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
1.1 Hipoteze.....	8
1.2 Metodologija.....	8
2 Svetovna kriza	8
2.1 Gospodarska kriza	8
2.2 Okoljska kriza.....	9
3 Zeleno gospodarstvo in trajnostni razvoj	10
3.1 Trajnost in trajnostni razvoj.....	10
3.2 Zelena gospodarska rast.....	13
4 Stanje slovenskega gospodarstva	14
4.1 Gospodarska kriza v Sloveniji.....	14
4.2 Prostorski in družbeni pogoji/potenciali za razvoj zelene infrastrukture	17
4.3 Strategija razvoja Slovenije	19
5 Zelena delovna mesta	21
5.1 Zelena infrastruktura.....	24
5.2 Funkcije in elementi	24
5.2.1 Elementi	24
5.2.2 Funkcije zelene infrastrukture.....	25
5.3 Razsežnosti politik in instrumentov zelene infrastrukture na ravni EU	26
5.4 Voda kot temelj zelenega gospodarstva in primeri dobre prakse zelene infrastrukture na tem področju	30
5.4.1 Priporočila Evropske delovne skupine za zeleno infrastrukturo – ukrepi Evropske unije in ciljne ravni	30
5.4.2 Primeri dobre prakse in potencial vzpostavljanja novih delovnih mest.....	32
6 Analiza trenutnega stanja zelenih delovnih mest in njihovega razvojnega potenciala	34
6.1 Trenutno stanje in potencial	34
6.2 Uresničevanje potenciala zelenih delovnih mest.....	35
6.2.1 Prihodnost razvoja zelenih delovnih mest	41
6.3 Predlogi in ukrepi za spodbujanje zelenih delovnih mest	41
7 Sklep.....	42
8 Literatura	46

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Pregled izzivov v ključnih industrijskih sektorjih gospodarstva.....	20
Tabela 5.1: Elementi zelene infrastrukture na lokalni, regionalni/nacionalni ravni ter ravni Evropske unije.....	25
Tabela 5.2: Politike in instrumenti zelene infrastrukture na ravni Evropske unije	27
Tabela 5.3: Priporočila Evropske delovne skupine za zeleno infrastrukturo – ukrepi Evropske unije in ciljne ravni.....	31
Tabela 6.1: Zaposlenost po dejavnostih v sektorju EGSS za leto 2012	37

KAZALO SLIK

Slika 4.1: Območja Natura 2000 (posebna območja varstva).....	18
Slika 4.2: Mednarodne prometne in gospodarske povezave v Sloveniji.....	19

1 UVOD

Namen mojega diplomskega dela je razčlenitev zelenega gospodarstva ter z njim povezanih pojmov, kot so zelena infrastruktura in zelena delovna mesta, trajnostni razvoj, nizkoolgljična ter socialno vključujoča družba.

V diplomskem delu želim prepoznati potencial slovenskega okolja, kjer bi trajnostni razvoj lahko okrepil povezave lokalnih, človeških in naravnih virov v nove produkte in njih trženje. Slovenija ima zaradi svojih naravnih danosti namreč velik potencial za izhod iz gospodarske krize in sočasno povečanje konkurenčnosti.

Že sam geografski položaj Slovenije, ki se nahaja med Alpsko ožino ter najsevernejšim delom sredozemskega zaliva, pomeni strateško prednost pred ostalimi evropskimi državami. Poleg izjemne bogatosti z naravnimi viri (gozdnatost, vodnatost, biotska raznovrstnost) in krajinske raznovrstnosti leži Slovenija na stični točki mednarodnih prometnih koridorjev. Njene naravne danosti – bogatost z vodo, več kot 60% pokritost z gozdovi ter ohranjenost naravnih območij z visoko biotsko raznovrstnostjo, predstavljajo odlično izhodišče pri prehodu na zeleno gospodarstvo.

Poleg tega imajo sektorji turizma, obnovljivih virov energije ter zelenih storitev (npr. oskrba s pitno vodo, ribištvo, ribogojstvo..) izjemno velik potencial in predstavljajo možnost razvoja zelenih delovnih mest.

Evropske države se za doseganje dolgoročne konkurenčnosti in napredka čedalje bolj usmerjajo v zeleno, krožno gospodarstvo. Smotrna poraba naravnih virov, boljša energetska učinkovitost ter zmanjšanje porabe surovin vodijo v trajnostne oblike proizvodnih modelov in vzorcev potrošnje ter na ta način krepijo konkurenčnost državnega gospodarstva.

Pri tem pa je pomembno orodje tudi prostorski razvoj, ki zlasti v času podnebnih sprememb lahko znatno pripomore k bolj trajnostni rabi naravnih virov in zmanjšanju poplavne varnosti.

1.1 Hipoteze

1. Kljub evropskim smernicam glede vpeljave zelene infrastrukture se slednje na regionalni oz. lokalni ravni ne izvajajo v zadostnem obsegu
2. Zeleno gospodarstvo nosi potencial za vzpostavitev novih, zelenih delovnih mest v lokalnem okolju

1.2 Metodologija

V diplomski nalogi sem se v prvem delu osredotočila na analizo primarnih in sekundarnih virov, podrobneje preučila slovenske in evropske strategije ter se oprla na že obstoječe operativne programe o zelenem razvoju. Uporabljala sem metodo deskripcije, s katero sem predstavila pojem trajnostnega razvoja, zelene infrastrukture in zelenih delovnih mest.

V empiričnem delu sem svoje hipoteze preverila s pomočjo že zbranih statističnih podatkov s strani Statističnega urada Republike Slovenije.

2 SVETOVNA KRIZA

2.1 Gospodarska kriza

Velika konjunktura globalnega tržnega gospodarstva je na začetku 21. stoletja pozitivno vplivala na svetovne trge, sočasno pa se je zapostavljal pomen nadaljnega razvoja nacionalnih ekonomij. Leta 2007 je zaradi mnogih špekulativnih delovanj in nenadzorovanega kreditiranja prišlo do krize v finančnem sektorju Združenih držav, sledil pa je tudi propad bank Lehman Brothers, kar je negativno vplivalo na celotno ameriško gospodarstvo (IMF 2008). Zaradi udara gospodarske krize v Združenih državah so bile posledice občutne na globalni ravni; finančne institucije niso bile več zmožne kreditirati gospodarstva, zmanjšala se je svetovna industrijska produkcija, rast BDP je iz 5% padla na 3% letno, gospodarska rast pa se je leta 2008 v drugem četrtletju iz 2,5% odstotkov zmanjšala na 1% (IMF 2008).

S tem so Združene države Amerike, celotno območje Evropske unije ter tudi ostala gospodarsko razvita območja stopila v gospodarsko recesijo. Čeprav so države v razvoju na začetku še kazale odpornost na krizo, je slednja zajela tudi gospodarstva Azije in Latinske

Amerike. Povečevala se je tudi brezposelnost; v Evropski uniji se je v obdobju 2007 – 2011 povečala iz 2,6% na 10,2%, v članicah OECD pa v istem obdobju iz 5,8% na 8,2% (OECD 2015).

Kljub vrsti finančnih ukrepov, ki so v neki meri sicer zajezili nadaljnje zaostrovanje gospodarske krize, so posledice na zaposljivosti in ekonomski moči prebivalcev močne. V Evropski uniji se je med letoma 2008 in 2013 odstotek brezposelnih oseb povzpел s 7,0% na kar 10,8% (Evropska komisija 2014).

Kriza za seboj pa ni pustila le gospodarskih in finančnih posledic, temveč v ospredje vse bolj stopajo družbena trenja in zahteve po spremembah. Potrebno je revidirati delovanje dosedanjega kapitalističnega gospodarstva ter v ospredje postaviti trajnostne strukturne rešitve, ki bodo v prihajajočih letih pomagale preprečiti ponovitev podobne situacije.

2.2 Okoljska kriza

Med leti 1950 in 2000 je prišlo do razcveta globalne ekonomije. Gospodarska produkcija je naglo naraščala, njena vrednost pa je iz 5.000 milijard ameriških dolarjev poskočila na 30.000 milijard. Sočasno se je povečevalo tudi svetovno prebivalstvo in doseglo 6 milijard (Plut 2004), kar je neposredno vplivalo na rast porabljene energije in pritisk na naravne vire, ki postaja vedno večji. Največje porabnice energije so države v razvoju, ki bodo do leta 2020 predvidoma postale potrošnice več kot polovice svetovne energije (Plut 2004).

Ob povečani rasti potreb po energiji se hkratio pričakuje nadaljnji porast škodljivih izpustov v ozračje. Strokovnjaki napovedujejo, da se bo v prihodnjih petdesetih letih človekov prispevek emisij toplogrednih plinov v ozračje podvojil, koncentracija pa naj bi do leta 2100 dosegla do trikrat višjo koncentracijo, kot so jo beležili konec devetnajstega stoletja (Lipušček in Tišler 2003, 71).

3 ZELENO GOSPODARSTVO IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

3.1 Trajnost in trajnostni razvoj

Da bi bilo okolje, v katerem sodobni človek deluje, še naprej ustrezno za dolgoročno preživetje in napredek človeške vrste, bo potrebna temeljita reorganizacija načina življenja. Vizija napredka človeštva, temelječa na trajnosti in sonaravnosti ter hkratno načrtovanje gospodarskega in socialnega napredka, je najboljši odgovor na izzive prihodnosti. Potrebno pa je zavedanje, da je uresničitev te vizije mogoča zgolj z udejanjanjem medgeneracijske solidarnosti, socialne pravičnosti in kakovostne gospodarske rasti (Plut 2004).

Trajnost in hkratni materialni napredek družbe sta dosegljiva s smotrnim gospodarjenjem z razpoložljivimi viri, s katerim ne posegamo preko danih zmožnosti okolja. Pojem trajnosti je izjemno obširen, zato se poleg okoljskega vidika lahko povezuje tudi s področjem gospodarstva, družbe in sociale (Plut 2002).

Sočasno s trajnostjo se je na tej točki potrebno zavedati tudi širšega pojma sonaravnosti, kjer gre za način oziroma usmeritev pri ohranjanju naravnega okolja, naravi dolgoročno prilagojenega delovanja družbe in načina za udejanjanje trajnosti (Plut 2002). Sonaravnost pomeni pot k trajnosti z učinkovito uporabo razpoložljivih virov. V drugi polovici 20. stoletja se je mednarodna skupnost pričela zavedati pomembnosti povezave med gospodarstvom in zaščito okolja, zato je v ta namen razvila koncept trajnostnega razvoja, ki hkrati z gospodarsko rastjo poudarja tudi skladno delovanje na področjih okolja in družbenega razvoja. Na podlagi zaskrbljujočih posledic, ki jih je za seboj pustila industrijska revolucija, je bila leta 1972 v Stockholmu organizirana Konferenca o človekovem okolju, na kateri je prisostvovalo 112 predstavnikov držav. Šlo je za začetke javnega opozarjanja na okoljsko problematiko.

Leta 1987 je bil sonaravni razvoj kot razvojna paradigma formalno oblikovan v poročilu Naša skupna prihodnost pod okriljem Brundtlandove komisije (Plut 1998, 287). V njem zasledimo tudi najsplošnejšo definicijo trajnostnega razvoja, prepoznanega kot »način razvoja, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi pri tem ogrožal možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim lastnim potrebam« (WCED v Kos 2004, 334). Pet let kasneje je bila pod okriljem Združenih narodov v Rio de Janeiru organizirana konferenca o okolju in razvoju, na kateri so prisostvovali voditelji in ministri 179 držav sveta, kar še danes predstavlja najštevilčnejše srečanje v zgodovini. Glavni rezultat konference je bil dokument

Agenda 21, ki je v ospredje postavil prav koncept trajnostnega razvoja in poziva države k sprejetju nacionalnih strategij. Slednje naj bi bile naravnane tako, da koordinirajo in usmerjajo procese ter akcije v smeri doseganja ekonomskih, okoljskih in socialnih ciljev na nacionalni in lokalni ravni. Zavedati se je potrebno, da za razvoj človeške družbe v 21. stoletju ni dovolj le kapitalistična usmerjenost ter da koncept neomejene rasti postaja zastarel. Osredotočiti se je potrebno na pomen trajnosti in sonaravnosti, preko katerih pripomoremo k ohranjanju narave in posledično tudi gospodarstva. Gre torej za prilagoditev delovanja človeka naravnemu okolju.

To je prepoznala tudi Evropska unija, kar dokazuje Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast oziroma dokument Evropa 2020, preko katere države članice zavezuje k trajnostnemu razvoju evropske skupnosti. Kot največje težave Evropa izpostavlja preveliko izkoriščanje naravnih virov in rabo fosilnih goriv, kar se posledično odraža v podnebnih spremembah in upadanju konkurenčnosti na ravni celotne Evropske unije (Evropska komisija 2015).

Da bi Evropska unija lahko dosegla želene razsežnosti v okviru trajnostnega razvoja, so izpostavljeni naslednji glavni cilji:

1. Zaposlovanje

- doseganje 75% zaposlenost aktivnega prebivalstva med 20 in 64 let

2. Raziskave in razvoj

- namenjanje 3% evropskega BDP za naložbe v raziskave in razvoj

3. Področje podnebnih sprememb in energijske trajnosti

- doseganje 20% manj izpustov toplogrednih plinov do leta 2020, v primerjavi z letom 1990
- 20% delež obnovljivih virov energije v končni porabi
- 20% povečanje energetske učinkovitosti

4. Izobraževanje

- manj kot 10% mladih, ki so opustili šolanje
- vsaj 40-procentov oseb med 30. in 34. z visokošolsko izobrazbo

5. Vključujoča rast

- zmanjšanje števila revnih in socialno izključenih za vsaj 20 milijonov

(Evropska komisija 2015).

Preko omenjenih zastavljenih ciljev želi Evropska unija razviti konkurenčnejše nizkoogljično gospodarstvo, prispevati k varovanju okolja ter na ta način preprečiti izgubo biotske raznovrstnosti. Poleg tega Evropa krepi svojo vlogo pri razvoju zelenih tehnologij in učinkovitih elektroenergetskih omrežij ter tako izboljšuje svoje poslovno okolje v državah članicah, opozarja potrošnike na ekološke izdelke in pravilno ravnanje z njimi. Z doseganjem omenjenih ciljev namerava dvigniti tudi stopnjo zaposlenosti in ustvariti nova, boljša delovna mesta ter zagotoviti, da bo ustvarjena gospodarska rast prinesla koristi vsem prebivalcem Evropske unije (Evropska komisija 2015).

Na nacionalni ravni je Umanotera, fundacija za trajnostni razvoj Slovenije, leta 1995 opazila, da slednja zaostaja v doseganju zastavljenih ciljev. S tem namenom je pod vodstvom strokovnjakov nastal dokument z naslovom Agenda 21 za Slovenijo, kjer so povzeta načela trajnostne družbe, prilagojena slovenskim razmeram in potrebam. Posebej izpostavljeno je spoštovanje občestva človekovega življenja in prispevek k izboljševanju njegove kakovosti, ohranjanje Zemlje in upoštevanje njene nosilne sposobnosti, zmanjševanje izčrpavanja neobnovljivih virov, izobraževanje skupnosti za odgovorno in skrbno ravnanje z okoljem ter oblikovanje nacionalnega okvira za povezovanje razvoja (Stritih 2007).

V vseh interpretacijah omenjenih strategij je možno razbrati poudarjanje skupne značilnosti, da imajo dejavnosti današnjega časa vpliv na prihodnje generacije. Tudi Strategija razvoja Slovenije poudarja, da načelo trajnosti na gospodarskem in socialnem področju »pomeni zagotavljanje zdržnega povečevanja sposobnosti za gospodarsko rast, človekov razvoj in večanje blaginje, za kar je potrebno zagotoviti medgeneracijsko trajnost sistemov socialnega zavarovanja in javnega financiranja, ustvarjati pogoje za trajno obnavljanje prebivalstva ter preprečiti razvojno izključenost posameznih družbenih skupin ali področij« (Vlada Republike Slovenije 2005, 19).

Če povzamemo, lahko trajnostni razvoj najbolje opredelimo kot ravnotežje med gospodarskim, okoljskim in socialnim področjem, pri čemer je gibanje na vseh treh ravneh usklajeno; prav tako pa si nobeno od področij ne lasti privilegija, ki bi onemogočal raven razvoja ostalima dvema (Seljak 2001, 29).

Trajnostni razvoj pozna dva pristopa pri procesu uresničevanja ciljev (Baker in drugi 1997):

- top – down oz. šibki model trajnostnega razvoja: namen je združitev ekonomske rasti in skrbi za okolje, kjer glavno vlogo pri implementaciji načel trajnostnega razvoja igra

država. Za ta model je značilen sektorski pristop k zaščiti okolja, pogajanja med državo in okoljskimi gibanji pa potekajo v omejenem, tako rekoč simbolnem obsegu.

- bottom – up oz. močan model trajnostnega razvoja: decentralizacija oblasti na nižjem nivoju; lokalne oblasti imajo glavno vlogo pri upravljanju lokalnega ekosistema, načrtovanju rabe zemljišč, skrbi za odlaganje odpadkov in urejanju lokalnega transporta.

Postavlja se vprašanje, kateri izmed teh dveh pristopov je boljši v praksi; vendar, kot bomo videli na podlagi preučениh primerov, je sočasna uporaba obeh tista, ki nudi najboljše rezultate.

3.2 Zelena gospodarska rast

Da bi bila pot do ekološko ozaveščene in nizkoogljične družbe izvedljiva, je temu potrebno prilagoditi tudi gospodarstvo. Slednje je lahko odgovor na današnje gospodarske in okoljske izzive, saj zeleno gospodarstvo pozitivno vpliva tako na razvoj novih delovnih mest kot tudi na povečevanje konkurenčnosti.

Zelena gospodarska rast sicer prvotno temelji na ekonomski rasti, vendar sočasno zagotavlja smotno in trajnostno uporabo naravnih virov ter okoljskih storitev, od katerih smo odvisni (OECD 2011b). Zelena usmeritev ima velik potencial za razvoj, še poseben poudarek pa je potrebno posvetiti industriji, ki predstavlja velik delež BDP. Je ena izmed največjih porabnic energije ter naravnih virov, hkrati pa je v tem sektorju zaposlen tudi velik delež prebivalstva. Z vsemi njenimi dejavnostmi so posledice, ki jih povzročajo okolju, neizbežne, zato je uvajanje zelenega razvojnega koncepta najpomembnejše ravno v industriji (UNIDO 2011). Z načrtnim, premišljenim in trajnostno usmerjenim delovanjem v industrijskih panogah si lahko gospodarstvo obeta ekonomski napredek. Zelena industrija nosi velik razvojni potencial na področjih upravljanja z obnovljivimi viri energije ter površinskimi vodami, klimatskimi spremembami, varovanjem prsti in upravljanjem z odpadki (Danish Energy Agency 2012). S pravilnim upravljanjem in izdelanim konceptom trajnostnega razvoja v teh panogah lahko podjetja kot tudi posamezniki ustvarijo nove dodatne vrednosti, s tem povezana delovna mesta ter vir zaslužka.

V okviru Evropske unije se vrednost sektorja okoljskih produktov in storitev ocenjuje na 450 milijard evrov, kar predstavlja 4% celotnega BDP vseh držav članic. Sodeč po raziskavah

Evropska unija na področju okoljskih produktov in storitev zaposluje več kot tri milijone ljudi (UNEP 2014).

Okoljski sektorji imajo visok potencial za razvoj in rast ter so hkrati tudi ekonomsko privlačni za mnoga podjetja. Na prvem mestu prednjačijo obnovljivi viri energije, po katerih se povpraševanje namreč konstantno povečuje in je v letu 2011 predstavljalo 19% svetovne porabe energije (REN21 2015). Kljub krizi se je trg obnovljivih virov energije uspešno konsolidiral; tako se denimo povpraševanje po slednjih povečuje predvsem v Aziji, Latinski Ameriki, Bližnjem vzhodu in tudi Afriki. Na svetovni lestvici zaposlovanja je bilo v industriji z obnovljivimi viri v letu 2014 zaposlenih 7,7 milijonov ljudi, kar je kar dva milijona več kot leta 2013. Sočasno rastejo tudi investicije, ki so kljub ostalim padcem vlaganj ohranile visoko raven in leta 2012 dosegale 285 milijard ameriških dolarjev. Največji delež finančnih sredstev se namenja področju sončne energije, kjer za najperspektivnejša tržišča veljajo Kitajska, Združene države, Brazilija in Kanada; v okviru Evropske unije pa so to Nemčija, Španija ter Italija (REN21 2015).

Zelena industrija predstavlja priložnost za ekonomsko rast, zelene panoge pa so tiste, ki višajo dodano vrednost in generirajo nove zaposlitvene možnosti.

Na podlagi teh dejstev je jasno, da povezava med zelenim gospodarstvom in trajnostnim razvojem ni le zveza, kjer bi nov koncept nadomestil že obstoječega, temveč delujeta vzajemno, zelena ekonomija pa še dodatno spodbuja in poudarja priložnosti trajnostnih gospodarskih inovacij. Gre predvsem za nova zelena delovna mesta in nastanek inovativnih podjetij, kar nudi priložnosti za stabilno zaposlitev. Mit, da med gospodarskim napredkom in okoljem obstaja konflikt, je potrebno ovreči; zelena ekonomija pa ravno tako ni več posebnost, ki bi si jo lahko privoščile le razvite države (Cavallo in drugi 2012).

4 STANJE SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

4.1 Gospodarska kriza v Sloveniji

Vse od njene osamosvojitve leta 1991, je Slovenija naredila velik napredek v smislu dohajanja ravni ostalih držav članic Evropske unije. Od sredine 90. let dalje, so slovenske regije pričele močno rasti. Medtem, ko je v preteklosti zaradi dinamike regijskega kapitala

sicer prihajalo do povečevanja razlik med regijami v rasti BDP na prebivalca, so tudi tiste najmanj učinkovite dosegale večjo rast, kot povprečje držav OECD-ja. V tem času je bilo povečevanje medregijskih razlik v obdobju konjunktore tipično za vsa gospodarstva držav v tranziciji. Do velike gospodarske krize leta 2008 je Slovenija dosegala dobre gospodarske rezultate z nadpovprečno gospodarsko rastjo med 3 do 4% letno, s čimer se je uvrščala med razvitejše evropske države. Prve posledice globalne krize so bile v Sloveniji očitne že v roku nekaj mesecev. Razlog za to je majhnost domačega trga in njegova odvisnost od izvoza, najbolj na udaru pa so bila podjetja v avtomobilski in kovinski industriji ter gradbeništvo.

Nato je z začetkom gospodarske krize 2008 prišlo do močnega upada gospodarske rasti; upadla je tudi stopnja produktivnosti, ki je bila večja od evropskega povprečja. To se je najbolj pokazalo v zmanjšanju BDP, ki se je skrčil za 7% (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013). Ravno tako je padla tudi domača potrošnja, znižal se je tudi izvoz, čemur se je moral čim hitreje prilagoditi trg dela z ukrepi povečanja brezposelnosti in realnim znižanjem plač. Delež slovenskega blaga na tujih trgih se je od leta 2008 znižal za 15,9%, oslabljen izvoz blaga pa je povzročil upad tržnega deleža (UMAR 2015).

Za upad konkurenčnosti na slovenskem trgu pa gre kriviti tudi nizko produktivnost, ki je leta 2010 močno odstopala od povprečja Evropske unije – dosegala je zgolj 60% povprečja, kar je enaka raven, kot leta 2008. Poleg tega so se povečali tudi stroški dela, kar je pomenilo visoke stroške na enoto proizvoda in je še dodatno povečevalo nekonkurenčnost slovenskega gospodarstva (UMAR 2015).

Povpraševanje iz tujine in prisotnost slovenskih izdelkov na zunanjih trgih je vse do leta 2008 predstavljalo glavno gonilno silo slovenskega ekonomskega razvoja. Gospodarsko okrevanje je tako velik izziv za Slovenijo, ki sicer nenehno gradi v smeri gospodarske konkurenčnosti, njen napredek pa je viden tudi v uspešnosti inovacij, vendar bi bilo za izboljšanje le-te potrebno tudi prestrukturiranje javnih financ. Slovenija sicer spada v skupino »zmernih inovatorjev« in v primerjavi s povprečjem Evropske unije, ki za kriterij jemlje število inovativnih podjetij in patentov ter izvoz visokotehnološkega blaga, zavzema dober položaj.

Slovenija se danes nahaja na točki soočanja z izzivom, kako naprej. Gospodarski zagon, ki je bil posledica širitve tržišč ob vstopu v Evropsko unijo in stabilizacije razmer na Zahodnem Balkanu je namreč popustil. Zaradi omejenega dostopa do strateških, kadrovskih in finančnih virov je potrebno učinkovitejše ravnanje z njimi (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013). Spremenil se je tudi pogled na okolje, ki ne pomeni nujno omejitve

gospodarske rasti, temveč se nanj gleda kot na priložnost za razvoj. Tradicionalna industrijska politika z osredotočenostjo na horizontalne ukrepe, zmanjševanje vloge države in protimonopolno politiko ni več primerna za zagotavljanje hitre gospodarske rasti (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013). Za učinkovitost ukrepov industrijske politike je potrebna sprememba razvojne paradigme. Slednja naj se namesto porabe energije, surovin in prostora osredotoča na izboljševanje energetske, okoljske, materialne in družbene učinkovitosti (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013).

V splošnem je Slovenija sprejela vrsto ukrepov, da bi svoje regionalne politike uskladila z OECD-jevemi. Slednji so osredotočeni predvsem na investicije, izboljšanje konkurenčnosti in multi-sektorski horizontalni pristop. Opuščajo se torej prejšnji pristopi, ki so temeljili na subvencijah in transferjih, preko katerih je Slovenija poskušala zasledovati kompenzacijske cilje s pomočjo »top-down« sektorskih strategij; vendar po mnenju OECD-ja trenutni regionalni politični okvir še vedno daje prevelik poudarek tradicionalnim kompenzacijskim ukrepom. Stopnja uspešnosti prehoda nove paradigme se bo tako izrazila v dnevni praksi in bo odvisna od tega, kako se pristojni organi soočajo z izzivi izvajanja nedavnih reform, obenem pa tudi od uspeha obravnavanja vrzeli med novimi politikami. V obstoječem fiskalnem okolju se ne bo enostavno spopadati s temi izzivi, vendar kljub težavam obstaja veliko možnosti za uspeh (OECD 2011a).

Industrijska politika v svojem tretjem sklopu za ukrepe povečanja konkurenčnosti gospodarstva poudarja komponento »okoljske, prometne, energetske, regionalne, davčne in izobraževalne politike« (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013). Za doseganje večje konkurenčnosti je potrebna koordinacija in učinkovita povezava vseh politik, ki sočasno izkorišča vse potencialne na teh področjih. Poudarja, da bodo za vzpostavitev poslovno učinkovitejšega okolja za podjetja in lažji prehod v zeleno gospodarstvo pomembni tudi nefinančni ukrepi (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013).

Čeprav je ekonomska kriza v zadnjih letih za seboj pustila posledice, se slovensko gospodarstvo vendarle pričinja zavedati, kako pomembna je sinergija med gospodarskim napredkom in okoljem. To se kaže predvsem na izboljšavi področja energetske učinkovitosti ter prepoznavanja trenda zelenih izdelkov in storitev. Podatki namreč kažejo, da se je raba energije v predelovalnih industrijah spustila pod evropsko povprečje, kar 86% slovenskih

podjetij je sprejelo vsaj en ukrep za izboljšanje rabe energije, 36% podjetij pa na trgu nudi zelene izdelke in storitve (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013).

Vseeno pa velja opozoriti, da kljub trendu zniževanja energetske intenzivnosti delež emisijsko intenzivnih panog spada med najvišje v Evropski uniji (UMAR 2015, 192). Poleg tega ima Slovenija tudi nizko snovno produktivnost z negativnim razmerjem med porabo virov in ustvarjenim BDP (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013).

Eko in zelene inovacije so glede kazalnika socioekonomskih rezultatov Slovenijo leta 2011 tudi uvrstile nad povprečje Evropske unije, vendar pri ostalih kazalnikih evropskega povprečja ne dosega oziroma je globoko pod temi. To pomeni, da slovenske eko industrije zaposlujejo nadpovprečno število ljudi, vendar obstoječe dejavnosti in investicije ne dajejo zelenih rezultatov, vsaj ne v smislu novih patentov in zelenih izdelkov (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013).

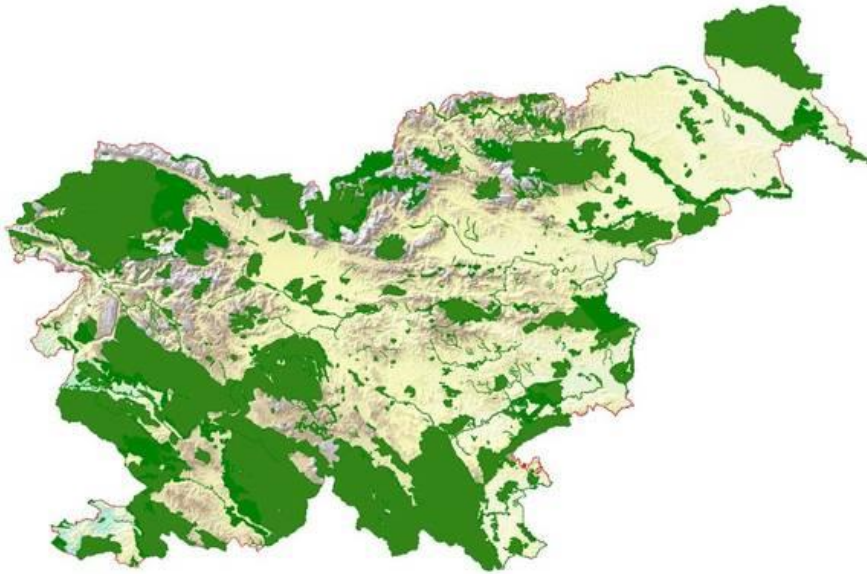
4.2 Prostorski in družbeni pogoji/potenciali za razvoj zelene infrastrukture

Kljub svoji majhnosti Slovenija nudi dober primer potenciala politike regionalnega razvoja. Zanja je značilna velika geografska pestrost, saj so na njenem ozemlju prisotne tri evropske bio-geografske regije - alpska, celinska in panonska (Evropska agencija za okolje 2009). Njena notranja raznolikost, odprtost in izkušnje glede hitrih strukturnih sprememb poudarjajo potrebo po učinkoviti prerasporeditvi sredstev, pri čemer ostaja zavedanje po upoštevanju morebitnih pozitivnih in negativnih zunanjih dejavnikov, ki jih povzročajo spremembe v gospodarskih dejavnostih.

Slovenijo kot odprt pokrajinsko-ekološki sistem zaradi velike pokrajinske pestrosti in gozdnatosti (več kot 60% vseh površin) zaznamuje visoka regeneracijska in nevtralizacijska zmogljivost (Plut 2014). Pod zaščito Nature 2000 namreč spada kar 36% nacionalnega ozemlja, kar pomeni, da je prostorsko načrtovanje v Sloveniji še posebej zahtevno in zato še toliko bolj pomembno.

Med varovana območja spada več kot polovica državnega ozemlja. Po podatkih iz leta 2012 so bili zavarovani Triglavski narodni park, trije regijski parki, 41 krajinskih parkov, 676 ožje zavarovanih območij ter dve biosferni območji (Plut 2014).

Slika 4. 1: Območja Natura 2000 (posebna območja varstva)

Vir: Zavod RS za varstvo narave (2013).

Zaradi navedenih značilnosti in zaščite ozemlja je pestrost območij varovanja ena prednostnih razvojnih nalog države in lokalnih skupnosti (Lampič in Mrak 2008), vendar se zaradi tega slednja pogosto obravnava kot razvojna ovira. Glede na odsotnost pristojnosti vlade na regionalnih ravneh in razdrobljenosti občin Slovenija za razvoj njenih potencialov potrebuje učinkovitejši sistem oziroma usmeritve, ki bodo reševale probleme na lestvici med lokalno in nacionalno ravno (FORSEE 2011). Potreba po ohranjanju in varovanju biotske raznovrstnosti je velik izziv pri načrtovanju regionalnega in lokalnega razvoja, zato je prilagoditev sonaravnega razvoja se posebej potrebna (Plut 2014). Prostorsko in regionalno načrtovanje v zelo občutljivih in obremenjenih območjih bo moralo tako izhajati iz dogovorjenega iskanja optimalnega načrtovanja na podlagi načel sonaravnega razvoja, kar bo pozitivno vplivalo tudi na varovanje naravnih virov (Plut 2014).

Prednost v Sloveniji predstavlja tudi njeno članstvo v Evropski uniji, kar ji omogoča lažji pretok kapitala, blaga, storitev in delovne sile ter sodelovanje s tujimi gospodarstvi. Z izgradnjo avtocestnega križa je Slovenija okrepila svoje mednarodne gospodarske in prometne povezave, vendar ob avtocestnem omrežju, ki je sicer dobro razvit, slabost in oviro predstavljajo regionalne prometne povezave, ki gospodarski razvoj ekonomsko šibkejših regij domala onemogočajo (Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko 2008). Za napredek je namreč pomembna ravno učinkovita prometna povezanost med regijami in urbanimi gospodarskimi središči. Sonaravni razvoj naj bi med drugim temeljil tudi na

»mrežnem razvoju infrastrukturnih povezav, s poudarkom na notranji mreži sodobnih regionalnih in magistralnih cest in okolju prijaznejših oblik prometa (javni promet, železnica, kolesarske steze)« (Plut 2014, 178).

Slika 4. 2: Mednarodne prometne in gospodarske povezave v Sloveniji

Vir: Strategija prostorskega razvoja Slovenije (2004, 19).

»Dolgoročno razvojno in medgeneracijsko napačno bi bilo, da bi sedanjo krizo izkoristili kot alibi za okoljsko netrajnostni gospodarski razvoj. Tudi z vidika potenciala okoljskih virov je za Slovenijo torej ključna in priporočena gospodarska usmeritev v smeri okolja prijaznih proizvodov in storitev, trajnostnega prometa, sonaravnega turizma in trženja varovanih območij, pokrajinske in biotske pestrosti« (Plut 2014).

4.3 Strategija razvoja Slovenije

Za soočanje in izhod iz krize je potreben trajnostno naravnani koncept razvoja in strategija, ki smotrno izkorišča tako naravne kot tudi družbene danosti Slovenije. Gospodarski razvoj mora temeljiti na sonaravnosti in prepoznavi trajnostnih rešitev kot velike priložnosti za Slovenijo. »Programi Zelenega razvojnega preboja so usmerjeni v rešitve in omogočajo dolgoročni izhod

iz krize. Odzivajo se na strateške priložnosti Slovenije ter izhajajo iz domačih človeških in naravnih virov. Zmanjšujejo odvisnost od uvoza in prinašajo regionalno uravnotežen razvoj v mesta in na podeželje ,..., na vseh področjih ustvarjajo nova delovna mesta z višjo dodano vrednostjo in dvigujejo konkurenčnost slovenskemu gospodarstvu« (Umanotera 2012, 5).

Osrednja politika, ki ob prioriteti razvoja industrije in gospodarstva za obdobje 2014-2020 v celoti podpira tudi trajnostni razvoj, je Slovenska industrijska politika, ki se je razvijala pod okriljem Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo. Da bi se gospodarska konkurenčnost povečala, bo potrebno okrepiti jedro industrije. Vizija Slovenske industrijske politike je ustvarjanje pogojev za preoblikovanje sedanje, tradicionalne industrije v trajnostno industrijo znanja, ki bo nudila kakovostna delovna mesta in bo vključena v globalne poslovne tokove (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013).

Zgolj horizontalni politični ukrepi za spodbujanje gospodarstva in doseganje razvojnih ciljev ne zadoščajo več. Potrebni so novi viri, ki zastopajo odgovore na izzive družbe in uveljavljajo novo paradigmo zelene rasti in razvoja, zelenega gospodarstva ter snovno učinkovite in nizkoogljične družbe. Slednji koncepti temeljijo na večji okoljski, energetske in družbeni učinkovitosti (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2013).

Tabela 4. 1: Pregled izzivov v ključnih industrijskih sektorjih gospodarstva

Izziv	Prednostna tehnološka področja	Ključni industrijski sektorji
Okolje, energetika in učinkovita raba naravnih virov	Okoljske tehnologije (varčna raba energije, povečanje snovne učinkovitosti...)	Energetika in »smart« sistemi, trajnostno gradbeništvo, predelovalne industrije, kemijska in procesna industrija
Trajnostna mobilnost	Tehnologije za trajnostno mobilnost	Avtomobilska industrija
Hrana, zdravje in staranje prebivalstva	Biotehnologija	Farmacevtska industrija

Potencial spodbujevalnih tehnologij	Nanotehnologija, mikro in nanoelektronika, fotonika, biotehnologija, napredni material, proizvodne in procesne tehnologije	IKT, elektroindustrija, novi materiali, kovinsko-predelovalna industrija
-------------------------------------	--	--

Vir: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (2013).

Za uresničitev ciljev v okviru Nacionalne strategije razvoja Slovenije 2014-2020 bodo potrebni vertikalni in horizontalni ukrepi na številnih področjih.

- Vertikalni ukrepi: trajnostna mobilnost, energetika in energetska učinkovitost, snovna učinkovitost in odpadki, gozd in les
- Horizontalni ukrepi so del drugih področnih politik, ki imajo posreden vpliv na področje zelene industrije: zelena proračunska reforma, konkurenčnost podjetij, inovativnosti, prostorske in stanovanjske politike

5 ZELENA DELOVNA MESTA

Sloveniji se zaradi njenih naravnih danosti ponuja priložnost za dolgoročni izhod iz krize s spodbujanjem zelenega gospodarstva, ki je okolju prijaznejše in socialno vključujoče, konkurenčnost pa gradi na energetske in snovni učinkovitosti.

Pred obravnavo koncepta zelenih delovnih mest je potrebno razumeti tudi pojem zelenega gospodarstva, v sklopu katerega imajo slednja največji potencial za svoj razvoj (UNEP 2007; ILO 2013). Koncept obeh je obravnavala Brundtlandska komisija leta 1987 v poročilu *Our common future*. UNEP zeleno gospodarstvo razume kot tisto, ki »ima za posledico izboljšano blagostanje človeka in je družbeno pravično, medtem ko hkratio zmanjšuje okoljska in ekološka tveganja preko nizkih emisij, s smotrnim izkoriščanjem virov in je družbeno integracijsko« (UNEP 2011).

Praktično gledano je zeleno gospodarstvo naravnano na zmanjševanje ogljičnih emisij, povečanje energetske in snovne učinkovitosti ter preprečuje izgubo biotske raznovrstnosti in ekosistemskih storitev. Zeleno gospodarstvo ne pripomore le k minimiziranju škodljivih posegov in dejavnosti na okolje, temveč je pomembno tudi z družbenega vidika. Med drugim

prispeva k vzpostavitvi novih, zelenih delovnih mest, ki pripomorejo k večji gospodarski konkurenčnosti, poleg tega pa so tudi inovacijsko spodbudna (Umanotera 2014a).

Perspektivni gospodarski sektorji, ki svojo konkurenčnost črpajo iz lokalnih in obnovljivih virov, so denimo ekološko kmetijstvo, gozdno-lesna veriga, proizvodnja energije iz obnovljivih virov in trajnostni turizem. Prispevajo k doseganju tako okoljskih kot tudi zaposlitvenih ciljev, ki se jim je Slovenija zavezala kot polnomočna članica Evropske unije. (Umanotera 2014a).

Strokovnjaki različnih strok zaradi energetske in snovne učinkovitosti zelenih delovnih mest ter posledičnega zmanjševanja škodljivih vplivov na okolje slednja vidijo kot način, ki družbi prinaša dolgoročno in trajnostno rešitev.

Zelena delovna mesta namreč prispevajo k ohranjanju ali obnavljanju okolja v gospodarskih panogah (ILO 2013) in dejavnostih, ki proizvajajo blago in storitve v okoljskem sektorju blaga in storitev (Bureau of Labour Statistics - BLS 2013), zaposleni na zelenih delovnih mestih pa opravljajo delo, s katerim se zmanjšuje gospodarski vpliv na okolje ter hkrati omogoča dostojne življenjske pogoje vsem delavcem (ITUC 2010). Gospodarske strategije so torej zastavljene tako, da hkratno izboljšujejo vpliv dejavnosti na okolje in nudijo priložnosti za kakovostno delo.

Problematika zelenih delovnih mest je v tem, da ne obstaja ena sama definicija, ki bi zajela širino tega področja. Eurostat jih definira tista delovna mesta, ki stremijo k pozitivnemu učinku na okolje; vendar izpušča pomembno komponento, t.j. dostojnost zaposlitve (Eurostat v OECD 1999). Definicijo je dopolnila Mednarodna organizacija dela (International Labour Office, ILO): »Zelena delovna mesta so dostojna delovna mesta, ki prispevajo k ohranjanju ali ponovni vzpostavitvi trajnostnega okolja, bodisi v tradicionalnih sektorjih, kot sta predelovalna in gradbena industrija, bodisi v novih, nastajajočih zelenih sektorjih, kot so npr. obnovljivi viri energije in energetska učinkovitost« (ILO 2013 v Umanotera 2014a).

Iz zgoraj opisanih konceptov zelenih delovnih mest je razvidno, da enotna definicija (trenutno) ne obstaja. Izhodišče, ki je skupni imenovalac vseh dosedanjih definicij, je zeleno gospodarstvo.

Enega izmed najbolj celovitih pristopov je sprejel ameriški Urad za statistiko dela (BLS), ki zelena delovna mesta opredeljuje kot:

- delovna mesta v podjetjih, v katerih proizvajajo blago ali nudijo storitve, ki pripomorejo k ohranjanju okolja ter naravnih virov, ali
- delovna mesta, ki so vključena v proizvodne procese, v katerih se producirajo izdelki z okolju bolj prijaznimi tehnologijami in procesi

(BLS v Umanotera 2014a).

Uporaba omenjenih prekrivajočih se elementov za opredelitev zelenih delovnih mest pomeni natančnejšo opredelitev o tem, katere so tiste storitve, procesi in blago, ki jih je potrebno upoštevati (BLS 2013; ILO 2013).

Glede na to, da definicija po Eurostatu izpušča koncept ozelenjevanja gospodarstva, je Evropska komisija ponudila širšo definicijo. Zelena delovna mesta vidi kot »vsa delovna mesta, ki so odvisna od okolja ali pa so ustvarjena, nadomeščena ali na novo opredeljena (v smislu delovnih veščin, metod dela, okolju prijaznejših delovnih profilov...) v procesu prehoda na bolj zeleno gospodarstvo« (Evropska komisija v Umanotera 2014a).

Slovenska fundacija za trajnostni razvoj (Umanotera) je za potrebe analize stanja in njihovega potenciala zelena delovna mesta definirala kot »dostojna delovna mesta v zelenem gospodarstvu, predvsem v sektorju okoljskega blaga in storitev, ter v ozelenjevanju procesov v drugih sektorjih, kjer čistejše alternative ne obstajajo« (Umanotera 2014a).

Po podatkih Ministrstva za okolje in prostor, zelena delovna mesta predstavljajo veliko razvojno priložnost za Slovenijo, ki poleg gospodarskih koristi lahko pripomore tudi k odpravi strukturnih težav na področju naravnih nesreč (poplave in poplavna varnost). Njihov namen je podkrepitev v kadrovskem in finančnem smislu z aktivnim koriščenjem evropskih finančnih sredstev (Ministrstvo za okolje in prostor, 2015). Slovenija je nadpovprečno bogata z obnovljivimi naravnimi viri in pospeševanje trajnostne rabe slednjih za trajnostni razvoj predstavlja potencial in razvojno priložnost Slovenije na področju »uveljavljanja zelene infrastrukture, novih zelenih delovnih mest v lokalnem okolju (urejanje in vzdrževanje, pridelava hrane, eko-turizem), kar bo posledično doprineslo k doseganju zastavljenih evropskih ciljev nizkoogljične družbe in bo zaznaven prispevek k doseganju ciljev nizkoogljične družbe« (Ministrstvo za okolje in prostor 2015).

Pobudo za zeleno zaposlovanje je julija 2014 objavila tudi Evropska komisija; in s tem nadgrajuje delovni dokument Izkoriščanja zaposlitvenega potenciala zelene rasti iz leta 2012. Slednji poudarja, da »bi bilo mogoče v zelenem gospodarstvu do leta 2020 ustvariti do 20

milijonov delovnih mest« (Evropski parlament 2015, 18) in upošteva smernice za zaposlovanje, ki države članice pozivajo, naj »spodbujajo ustvarjanje delovnih mest, tudi na področjih varstva in oskrbe ter zelenega zaposlovanja« (Evropski parlament 2015, 18).

Področje, kjer ima razvoj zelenih delovnih mest še posebej velik potencial, je zelena infrastruktura.

5.1 Zelena infrastruktura

Evropska komisija v svojem poročilu Evropskemu parlamentu, Svetu, Ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij sporoča, da je »zelena infrastruktura uspešno preskušeno orodje za oblikovanje naravnih rešitev z ekološkimi, gospodarskimi in družbenimi koristmi« (Evropska komisija 2013b, 2). Spodbuja razumevanje vrednosti koristi, ki jih naši družbi nudijo naravne danosti, in krepi naložbe vanje; z namenom, da bi se slednje ohranile in izboljšale svoje potencialne. Konvencionalna, siva infrastruktura je pogosto dražja, zelena pa nam zagotavlja cenejše in trajnejše rešitve ter hkrati pripomore k vzpostavitvi novih delovnih mest. (Evropska komisija 2013c). Zelena infrastruktura prinaša mnoge koristi, je večnamenska in ne ovira teritorialnega razvoja, temveč spodbuja naravne rešitve in je lahko »alternativa ali dopolnilo standardnim sivim rešitvam« (Evropska komisija 2013b, 2).

»Zelena infrastruktura je strateško načrtovana mreža naravnih in pol-naravnih območij, pri čemer so druge okoljske značilnosti zasnovane in upravljane tako, da opravljajo širok nabor ekosistemskih storitev« (Evropska komisija 2013b, 3). Gre za pristop do celovite rabe zemljišč, ki temelji na večnamenski rabi oz. kombinaciji rab naravnih virov (vode, gozda, zemljišč) in tako omogoča družbi številne koristi naravnih ekosistemov.

5.2 Funkcije in elementi

5.2.1 Elementi

Zelena infrastruktura je sestavljena iz »mreže zelenih površin, na katerih in s katerimi se ohranjajo naravne funkcije in procesi« (Evropska komisija 2013b, 2). Fizične lastnosti so

različne in odvisne od lokacije, okolja in obsega. Prisotna je tako na lokalnih, regionalnih in tudi (med)nacionalnih ravneh.

Tabela 5. 1: Elementi zelene infrastrukture na lokalni, regionalni/nacionalni ravni ter ravni Evropske unije

LOKALNA RAVEN	parki, njive in vrtovi, zelene strehe, ribniki, potoki, gozdovi, žive meje, travniki, obnovljena industrijska območja in obalne peščene sipine → prispevajo k zeleni infrastrukturi; tudi zeleni mostovi in ribji prepusti kot povezovalni elementi
REGIONALNA in NACIONALNA RAVEN	zaščitena naravna območja, velika jezera, povodja, gozdovi z visoko naravno vrednostjo, prostrani pašniki, kmetijska zemljišča z neintenzivno obdelavo, prostrani sipinski sistemi in obalne lagune
RAVEN EU	primeri nadnacionalne zelene infrastrukture so mednarodna povodja, obale in morja, gozdovi in gorske verige; primeri nadnacionalne zelene infrastrukture → zagotavljajo mnogovrstne koristi in povezujejo ekosisteme, tako da ti lahko zagotavljajo svoje storitve

Vir: Evropska komisija (2013b).

Namen projektov, povezanih z zeleno infrastrukturo, je v ohranjanju, izboljšanju in obnovi narave ter njenih procesov, da bi se preko tega zagotovile mnogovrstne ekosistemske storitve za družbo. K temu pripomoreta smotrno prostorsko načrtovanje ter teritorialni razvoj. Za doseganje teh ciljev je potrebno sodelovanje z doseganjem kompromisov o vključitvi zelene infrastrukture v večletne strategije in načrte. (Evropska komisija 2013c).

5.2.2 Funkcije zelene infrastrukture

Evropska komisija kot glavno prednost zelene infrastrukture vidi njeno multi namenskost ter izjemno povezovalno funkcijo, ki vodi do situacij, v katerih profitirajo vsi deležniki – družba, gospodarstvo in narava.

Zelena infrastruktura preko svojih funkcij neposredno prispeva tudi k:

- omogočanju trajnostne rabe naravnih virov in s tem izboljšuje kakovost življenja ter blaginje ljudi
- prometnim povezavam, ki so prilagojene lokalnemu okolju
- ponovni povezavi izoliranih območij (gozdne, kolesarske poti) in kombinaciji poti po kopnem in vodi, kar omogoča izboljšano dostopnost in s tem ne zmanjšuje biotske raznovrstnosti
- aktivaciji poplavnih območij, ki varujejo oziroma zmanjšujejo poplavno ogroženost naselij in prometne infrastrukture
- preprečevanju erozije tal, zmanjševanju ogljičnega odtisa in zaščiti pred podnebnimi spremembami ter naravnimi nesrečami
- spodbujanju pametnejšega in celostnega pristopa k trajnostnemu razvoju, kar zagotavlja izkoriščenost in učinkovitost evropskega prostora

(Evropska komisija 2013a).

Zelena infrastruktura predstavlja naložbo v naravo, gospodarstvo in tudi delovna mesta. Na vseh področjih, kjer je le mogoče in smiselno, bi se morale družbi zagotavljati sonaravne rešitve.

5.3 Razsežnosti politik in instrumentov zelene infrastrukture na ravni EU

Zelena infrastruktura je bila v zadnjih 20 letih vključena v več projektov, ki kažejo, da gre za trajnostni in stroškovno učinkovit pristop k reševanju problemov. Projekti so se izvajali na vseh ravneh (lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni), da pa bi prihajalo do maksimizacije koristi potenciala zelene infrastrukture, je potrebna medsebojna povezanost in soodvisnost različnih ravni. Kadar prihaja do minimalne doslednosti in skladnosti na različnih ravneh, se koristi zelene infrastrukture znatno nadgradijo. Na ravni Evropske unije se morajo tako izvajati ukrepi, ki bodo še dodatno spodbujale neodvisne pobude za obnovo naravnega

kapitala ter hkrati delovale v smeri nižanja stroškov sive infrastrukture. Deležniki slednje od Evropske unije pričakujejo dolgoročne in jasne usmeritve za razvoj in vzpostavitev zelene infrastrukture.

Tabela 5.2: Politike in instrumenti zelene infrastrukture na ravni Evropske unije

EU 2020:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategija EU 2020: Pošiljanje političnih signalov s pomočjo dokumentov 2. Pobuda preko Unije inovacij: Spremljanje doprinosa zelene infrastrukture, ki ga ima slednja na ekološke inovacije 3. Pobuda o učinkoviti rabi virov: Spremljanje doprinosa zelene infrastrukture k ekonomični uporabi virov
Okoljska strategija	Sedmi okoljski akcijski program: Vključitev zelene infrastrukture v celostne strategije
Kmetijska politika	Steber SKP 1 in SKP2: kmetijsko-okoljski ukrepi ter vključitev zelene infrastrukture v izobraževanje, usposabljanje in ponovno vzpostavitev podeželskih območij
Gozdarska politika	Gozdarska strategija 1998: vključitev rabe zelene infrastrukture v gozdarski sektor
Vodna politika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Direktiva o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike: Uporaba zelene infrastrukture pri upravljanju povodij 2. Načrt EU za vodo: Zelena infrastruktura kot naraven ukrep za zaviranje vode in preprečitev suše

<p>Politika podnebnih sprememb</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategija EU za prilagajanje: Usmeritve glede prilagajanja zelene infrastrukture 2. Načrt za prehod na konkurenčno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050: Usmeritve glede rabe zemljišč
<p>Kohezijska politika, teritorialna kohezija in inovativno financiranje</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Regionalna politika: Vključitev zelene infrastrukture v prednostne naloge Evropskega sklada za regionalni razvoj, Kohezijskega sklada in Ekonomsko-socialnega sveta 2. JASPERS asistenca in pomoč projektov inovativnega financiranja (Jessica, Jeremie) za obsežne projekte zelene infrastrukture 3. Makroregionalne (Strategija za Podonavje, Strategija za regijo Baltskega morja) in medregionalne ter strategije (Alpska konvencija) v svoje programe ter njihovo izvajanje vključujejo zeleno infrastrukturo
<p>Promet in energija</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bela knjiga o prometu: Uporaba zelene infrastrukture za načrtovanje in uvedbo prometa z nizkimi emisijami ogljika 2. Energetska politika: Doseganje energetske učinkovitosti stavb z zeleno infrastrukturo 3. Instrument za povezovanje Evrope:

	Vključitev zelene infrastrukture v vseevropsko prometno mrežo (TEN-T)
Prostorsko načrtovanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Evropska perspektiva prostorskega razvoja: Spodbuda za uporabo zelene infrastrukture na teritorialnih ravneh 2. Teritorialna agenda EU 2020: Zelena infrastruktura kot orodje prostorskega načrtovanja
Raziskave	Raziskovalna politika/program Obzorje 2020: Finančna podpora raziskovalnim projektom, povezanih z zeleno infrastrukturo
Zunanje razvojno sodelovanje EU	Podpora razvojnim rešitvam, ki vključujejo oz. temeljijo na zeleni infrastrukturi

Vir: Evropska komisija (2013b, 8-10).

V sporočilu Evropska komisija navaja, da bi bilo poleg evropskih ukrepov za učinkovito uvedbo zelene infrastrukture potrebno okrepiti tudi nacionalne, regionalne in lokalne vloge ter njihovo odgovornost. Nacionalni organi so namreč tisti, ki igrajo ključno vlogo pri razvoju zelene infrastrukture. Na tej točki primanjkuje jasnih navodil in usmeritev z načrtovanjem in upravljanjem, prav tako pa tudi uporabe nacionalnega okvira politik načrtovanja za vključitev zelene infrastrukture na lokalna in regionalna območja (Evropska komisija 2013c).

Za zbiranje in izmenjavo regionalnih informacij glede zelene infrastrukture bi morali prisotni nacionalni organi in pomagati pri pridobivanju podatkov o »dobri praksi pri oblikovanju, kartiranju, presojanju, zagotavljanju, uvajanju in vključevanju zelene infrastrukture v politiko in načrtovanje« (Evropska komisija 2013c, 10). Pomembno je sodelovanje različnih uprav in regionalnih ter lokalnih organov. Slednji bi morali prevzeti glavno vlogo pri izvedbi krovnega načrtovanja zelene infrastrukture in pri tem upoštevati njihovo lokacijo ter jo ob podrobni SWOT analizi lokalnega okolja sistematično in načrtovano vpeljevati v okolico. Deležniki in

imetniki sredstev si morajo deliti vizijo in zavezo ter skupaj prepoznati prednosti, ki jih zelena infrastruktura prinaša (Evropska komisija 2013c, 10).

5.4 Voda kot temelj zelenega gospodarstva in primeri dobre prakse zelene infrastrukture na tem področju

Kot piše Plut (2014), je vzorec razvoja, industrializacije in rabe naravnih (med njimi tudi vodnih) virov, postal vprašljiv že na začetku 20. stoletja. Prekomerna raba naravnih in lokalnih virov, obremenjevanja okolja ter porast izpusta emisij in škodljivih plinov je planetarno preseгла zmogljivosti regeneracije in nevtralizacije naravnih ekosistemov. »Voda je posebnost med t.i. strateškimi naravnimi viri, saj prečka državne meje« (Plut 2004, 74), uporablja pa se v vseh gospodarskih sektorjih, predvsem v kmetijstvu, industriji in proizvodnji energije.

»Trajnostno sonaravno gospodarjenje z vodnimi viri obsega niz ukrepov, ki naj bi omogočili primerno vodno oskrbo tudi prihodnjim generacijam, ob hkratni zaščiti ekosistemov« (Plut 2004, 76).

Tudi Evropa 2020 vključuje cilje na področju voda v smislu njene učinkovite rabe, dobrem stanju vseh voda ter podnebnih spremembah. Izzivi, ki so še posebej izpostavljeni, so negativni vplivi na stanje voda (podnebne spremembe, netrajnostna raba zemljišč in vode, gospodarske dejavnosti, urbanizacija in demografske spremembe zemljišč), katerih posledice se kažejo na onesnaženosti in pomanjkanju vode, fizičnih spremembah vodnih teles in skrajnimi pojavi v obliki poplavnih oz. sušnih obdobij (Evropska agencija za okolje 2015).

5.4.1 Priporočila Evropske delovne skupine za zeleno infrastrukturo – ukrepi Evropske unije in ciljne ravni

Evropska unija se zaveda, da bi bilo za učinkovito uvajanje zelene infrastrukture potrebno okrečiti vloge pristojnih organov na vseh ravneh. Pri tem glavno vlogo prevzemajo nacionalni organi, ki so odgovorni za strateški okvir zelene infrastrukture. Lokalni in regionalni organi morajo s strani nacionalnih prejemati jasna navodila in usmeritve o načrtovanju in upravljanju, saj lahko le na podlagi konkretnih usmeritev prihaja do uspešnih in preverljivih rezultatov (Evropska komisija 2013c, 10).

Tabela 5.3: Priporočila Evropske delovne skupine za zeleno infrastrukturo – ukrepi Evropske unije in ciljne ravni

Evropska raven	<ul style="list-style-type: none"> • Vključitev zelene infrastrukture v evropske politike in njihovo dosledno izvajanje • Vključitev v mehanizme financiranja Evropske unije • Omogočanje dostopa do drugih finančnih virov
Nacionalna raven	<ul style="list-style-type: none"> • Zagotavljanje in spodbujanje okvira zelene infrastrukture za večjo skladnost z Evropsko unijo • Spodbujanje dobrih praks, izkušenj in navodil ter zagotavljanje vključevanja deležnikov, zbiranje ter izmenjava regionalnih informacij o oblikovanju, kartiranju, presojanju ter uvajanju zelene infrastrukture
Regionalna raven	<ul style="list-style-type: none"> • Spodbujanje medregionalne in regionalne zelene infrastrukture, svetovanje glede vključevanja slednje v operativne programe, financiranih s strani Evropske unije in zagotavljanje dobrih praks. • Spodbujanje sodelovanja različnih uprave (oddelki za okolje, načrtovanje, kmetijstvo, socialna vprašanja, finance).
Lokalna raven	<ul style="list-style-type: none"> • Financiranje ciljnih lokalnih ukrepov, pomoč pri izboljšanju komunikacije, sodelovanja javnosti in vključenosti deležnikov • Prevzem vloge vodilne organizacije pri

	izvedbi krovnega načrtovanja zelene infrastrukture, vključno s presojo sredstev zelene infrastrukture ob upoštevanju lokacije, prednostnih nalog ter priložnosti, potencialnih nevarnosti ali omejitev in regionalnih dejavnikov
--	--

Vir: Evropska komisija (2013b, 10-12).

5.4.2 Primeri dobre prakse in potencial vzpostavljanja novih delovnih mest

Koncept in raba zelene infrastrukture v povezavi z novimi delovnimi mesti sta že vpeljana v evropskem prostoru. V nadaljevanju je na kratko predstavljenih nekaj primerov dobre prakse v Evropi in Sloveniji.

- **Evropski primeri**

- a) Več prostora za reke:

Nizozemska je zaradi svoje lege, kjer 40% države leži nižje od morske gladine, še dodatno ogrožena z vidika poplav, vendar večja povodenj ni bila prisotna v zadnjih 60. letih. Razlog za to leži v stotinah kilometrskih nasipov, ki omogočajo več prostora za reke in hkrati preusmerjajo višek vode na poplavne površine. Tako se zagotavlja poplavna varnost štirim milijonom prebivalcem, posredno pa njene koristi črpajo tudi preko razvoja turističnih panog, gospodarstva, rekreacijskih površin in uvedbah novih delovnih mest (Brilly in Sapač 2015).

- b) Okoljsko-kmetijske rešitve in kmetijski ekosistem v vasi Sint-Truiden:

Z vpeljavo travnatih vodnih poti, varovalnimi pasovi in zadrževalnimi ribniki so v Belgiji poskrbeli za zaščito pred erozijo in blatnimi poplavami. Ti ukrepi so bili stroškovno bistveno nižji v primerjavi s stroški odpravljanja škode. Posredne koristi, ki jih prinaša zelena infrastruktura, pa so boljša kakovost vode in biotska raznovrstnost ter odprtje novih delovnih mest v ekološko-kmetijskem in turističnem sektorju (Brilly in Sapač 2015).

Primer dobre prakse v Belgiji nudi tudi narodni park Hoge Kempen, kjer njegove naravne dobrine prispevajo k uvedbi novih delovnih mest. Glavna naloga parka je varovanje biotske raznovrstnosti, hkrati pa so vzpostavili 400 novih delovnih mest ter

povečali investicije v turistične dejavnosti v regiji, ki je bila v preteklosti usmerjena v industrijo (Evropska komisija 2013a).

c) Urbana zelena infrastruktura na Švedskem:

Cilj projekta je bil spremeniti nekdanje industrijsko mesto Aufustenberg v družbeno, ekonomsko in okoljsko trajnostno sosesko; s tem predstavlja največji švedski projekt na področju urbane trajnosti. Z ukrepi povečevanja zelenih površin so dosegli prepolovljeno količino odtekanja deževnice, izboljšali so podobo območja, zelene strehe doprinašajo k biotski raznovrstnosti in zmanjšujejo vpliv na okolje za 20%; poleg tega pa se je nekdanja 30% brezposelnost znižala na 6% (Evropska komisija 2013).

Zelena infrastruktura predstavlja način doseganja okoljskih, socialnih in gospodarskih ciljev, vendar je za učinkovito izvajanje njenih ukrepov potrebno večje število deležnikov.

- **Slovenija in zelena infrastruktura**

a) Mednarodna raven: zaščita poplavnih območij Save – upravljanje voda

Tudi v Sloveniji se je v obdobju med leti 2007 – 2009 izvajal projekt zelene infrastrukture v okviru mednarodnega sporazuma med Slovenijo, Hrvaško, Srbijo ter Bosno in Hercegovino. Ustanovljena je bila Mednarodna komisija za Savski bazen, katere glavna cilja sta bila podpora sodelovanja držav ob Savi in upravljanje z mrežo zaščitene območij ter podpora razvoju podeželja in spodbujanje trajnostnih praks rab zemljišča in podeželskega turizma (Evropska komisija 2013b).

b) Regionalno in lokalno okolje: uporaba kranjske stene

Kranjska stena ali lesena kašta je primer tehnike z izjemnim razvojnim pomenom, zlasti v času gospodarske recesije. »Ima vse lastnosti zelene (nizkoogljične) tehnologije in spada med ureditve t.i. zelene infrastrukture v lokalnem okolju. Za lesene kašte je značilna raba lokalnih naravnih virov (gozd – les – kamen) in lokalne delovne sile (potencialna nova delovna mesta), kar sovpada z načeli trajnostnega razvoja, prilagojenega lokalnemu okolju« (Repnik Mah in drugi 2015, 319).

Kranjska stena predstavlja način urejanja vodotokov in je na podlagi svojega kulturnega, gospodarskega, tehničnega in naravovarstvenega pomena leta 2013 dosegla vpis v Register žive kulturne dediščine.

Prednosti, zaradi katerih se kranjska stena v literaturi navaja kot primer dobre prakse so zmanjševanje erozijskega delovanja voda, upoštevanje značilnosti lokalnega okolja in prilagoditev lokalnemu habitatu. Poleg tega je uporabljena izrazito nizkoogljčna tehnika, ki pripomore k zmanjševanju učinkov podnebnih sprememb. Stroški gradnje in vzdrževanja so minimalni, obenem predstavlja možnost za nova delovna mesta v različnih sektorjih ter pripomore k usmeritvam Evrope o zagotavljanju zelene infrastrukture (Ministrstvo za kulturo 2013).

Primeri potencialnih zelenih delovnih mest, ki se vzpostavljajo z uvedbo zelene infrastrukture v lokalnem okolju (v tem primeru ob rabi kranjske stene) nosijo predvsem gozdno-lesna veriga, obnovljivi viri, kmetijstvo, turizem, idr. Za dejansko vzpostavitev zelenih delovnih je potrebno aktivno koriščenje finančnih virov v okviru Evropske unije (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2014).

6 ANALIZA TRENUTNEGA STANJA ZELENIH DELOVNIH MEST IN NJIHOVEGA RAZVOJNEGA POTENTIALA

6.1 Trenutno stanje in potencial

Slovenija ima nizko stopnjo prehranske samooskrbe in se kljub svojim potencialom po energetske ter snovni učinkovitosti nahaja na evropskem dnu. Izzivi, s katerimi se trenutno sooča področje zelenih delovnih mest, so večplastni, vendar se sočasno odpirajo vedno nove priložnosti, ki imajo spodbuden vpliv na razvoj zelene ekonomije. (Umanotera 2014b, 5).

V sporočilu Evropske komisije so zelena delovna mesta prepoznana kot potencial ključnega segmenta rasti bodočih evropskih trgov dela (Evropska komisija 2009, 3).

Po podatkih Umanotere se do leta 2020 na področjih ekološkega kmetijstva, gozdno-lesne verige, ravnanja z odpadki, obnovljivih virov energije, učinkovite rabe energije ter trajnostnega turizma obeta približno 250.000 novih zelenih delovnih mest (Umanotera 2014a). Temu v prid govori tudi dejstvo, da trend v sektorju eko industrije z 8% letno rastjo močno raste in je tako v letu 2008 dosegel več ustvarjenega BDP-ja kot jeklarska in avtomobilska industrija ter industrija zdravil. Svetovni trg okoljskih tehnologij se ocenjuje na

1000 milijard evrov in konstantno raste, do leta 2030 pa naj bi se njegova vrednost potrojila (Tavčar 2012).

6.2 Uresničevanje potenciala zelenih delovnih mest

Kljub temu, da vzpostavitev novih zelenih delovnih mest in premik k zelenemu gospodarstvu zahteva redefiniranje večine konvencionalnih delovnih mest v večini sektorjev gospodarstva, je slednje bistvenega pomena. V ospredje stopata vidika zmanjševanja škodljivih okoljskih vplivov in prispevek k zmanjševanju brezposelnosti.

Glede na to, da sem v teoretičnem delu kot primer dobre prakse, ki v realnosti še ni dosegel popolnega razcveta, predstavila koncept kranjske stene, sem se pri analizi potencialov zelenih delovnih mest osredotočila na tri glavne gospodarske sektorje, za katere bi uporaba kranjske stene v lokalnem okolju predstavljala dobro razvojno priložnost. Pri analizi sem si pomagala z obstoječimi statističnimi podatki, pridobljenimi z EGSS metodo ter podatki, ki jih je s pomočjo strokovnjakov pridobila Umanotera.

EGSS metodologija zajema področje okoljskega blaga in storitev, ki pripomorejo k zmanjševanju, preprečevanju ali omejevanju škode, ki jo gospodarske aktivnosti povzročajo okolju. Gre za monetarne okoljsko-ekonomske satelitske račune okoljskega blaga in storitev, na podlagi katerih je nato mogoč izračun kazalnikov, ki prikazujejo uspešnost posameznih panog dejavnosti v ekonomskem smislu in na področju človeških virov. Glavni kriterij, ki se upošteva ob definiciji področja EGSS, je primarnost okoljskega namena in njegova opredelitev kot okolju prijaznega (Mlakar 2011, 1).

Raziskava, ki jo je leta 2012 izvedel Statistični urad Republike Slovenije o zelenih delovnih mestih, je trenutno edina obstoječa. Prednostni sektorji oz. področja v sektorju EGSS so kmetijstvo in s tem povezane dejavnosti, gozdno-lesna veriga, trajnostni viri energije ter zeleni turizem. Uporabljeni opredelitev zelenih delovnih mest omenjeni okvir sicer presega, vendar služi kot izhodiščna točka in hkrati predstavlja referenčni okvir (Umanotera 2014a).

Leta 2012 so tako predelovalne dejavnosti, oskrba z vodo, kmetijstvo in gradbeništvo predstavljale največji procent delovnih mest v sektorju EGSS (88%), vendar to še ne pomeni, da nosijo tudi največjo razvojno priložnost in potencialno rast. Večina omenjenih sektorjev je

že dodobra uveljavljena, zato ni realno pričakovati, da bi lahko število zelenih delovnih mest znotraj njih skokovito naraslo.

Tabela 6.1: Zaposlenost po dejavnostih v sektorju EGSS za leto 2012

Zaposlenost po dejavnostih	2012
Predelovalne industrije	12702
Oskrba z vodo in ravnanje z odpadki	7814
Kmetijstvo, gozdarstvo	3825
Gradbeništvo	2267
Oskrba z elektriko, plinom in paro	1214
Gostinstvo	942
Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	481
Javna uprava in socialna varnost	324
Informacijske dejavnosti	234

Vir: SURS (2013).

Za potrebe diplomske naloge sem se osredotočila na analizo gozdno-lesne verige, obnovljivih virov energije ter trajnostnega turizma. Na vseh omenjenih pordročjih je uporaba koncepta kranjske stene namreč izvedljiva in bi ob pravem ravnanju sektorjem prinašala veliko dodano vrednost (zmanjševanje škodljivih vplivov, uporaba lokalnih virov, ..)

1) Gozdno-lesna veriga

- Stanje: Z gozdovi, ki pokrivajo več kot 60% Slovenije, les predstavlja strateško surovino, ki je pogosto spregledana in zanemarjena. Slovenska gozdarska industrija že zagotavlja veliko število zelenih delovnih mest, vendar pa niso vsa vključena v statistične podatke EGSS. Po podatkih raziskave Umanotere je sektor kmetijstva, gozdarstva in ribolova zaposloval 3.371 ljudi (Umanotera, 2014a). Strokovnjaki ocenjujejo, da EGSS metodologija za analizo gozdno-lesne verige ni aplikativna, saj izpušča podatke za lesnopredelovalno industrijo, v kateri se prav tako nahajajo zelena delovna mesta; spregledana je bila tudi slovenska posebnost gospodarjenja z gozdovi, v katerih Zakon o gozdovih zapoveduje trajnostno gospodarjenje. Temu v prid govorijo tudi podatki Zavoda za gozdove iz leta 2013, po katerih se je površina gozdov močno povečala (Zavod za gozdove Slovenije 2013). Nega gozda je spodbujena tudi s strani države.

Gozdarstvo in leseno-predelovalna industrija se uvrščata med energetske nezahtevne, z uporabo ogljično nevtrálnih materialov prispevata k zmanjševanju škodljivih izpustov, ruralna lokacija industrije pa omogoča decentraliziranje gospodarstva in

manjšo uporabo fosilnih goriv. Po podatkih raziskave Umanotere, v katero so bile vključene tudi institucije, ki prispevajo k trajnostnemu gospodarjenju gozdnih virov, je bilo po podatkih iz leta 2012 v celoti 21.000 zaposlenih. Lesnopredelovalna industrija jih je od tega zaposlovala približno 15.650, gozdarska industrija pa 5.350 (SURS 2013; Umanotera 2014a).

Glede na uporabljeno metodologijo Umanotere in podlagi statističnih ocen je v slovenski gozdno-lesni verigi trenutno stanje približno 16.000 zelenih delovnih mest.

- Potencial in ocena: Lesni potencial je izredno visok, zato je ključno, da se gozdno-lesna veriga ponovno poveže ter intenzivira. Prav z oživitvijo razvoja predelave lesa v izdelke z visoko dodano vrednostjo se ponuja priložnost vzpostavitve novih zelenih delovnih mest (Ministrstvo za okolje in prostor 2016, 13).

Poleg tega, v sklopu Programa razvoja podeželja 2014–2020 država mikro in malim podjetjem namenja subvencije pri naložbah v predindustrijsko predelavo lesa. Na ta način se vzpostavljajo novi in modernizirajo že obstoječi obrati, posledično pa se vzpostavljajo nova delovna mesta. Fizičnim osebam z registriranimi dopolnilnimi kmetijskimi dejavnostmi se sofinancira tudi naložbe za razvoj nekmetijskih dejavnosti, kar v veliki meri doprinaša h gospodarskemu zagonu ruralnih območjih. Lesnopredelovalnim podjetjem je za namen razvoja inovacij ter posodobitve proizvodnih zmogljivosti omogočen tudi dostop do sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj (Ministrstvo za okolje in prostor 2016).

Podatki Zavoda za gozdove Slovenije sicer kažejo, da je bil leta 2012 prirastek v slovenskih gozdovih 8.034.871 m³, možni poseg pa je znašal 5.748.834 m³ lesa. V gospodarsko razvitih državah načeloma velja, da vsakih 100 kubičnih metrov lesa, namenjenega nadaljnji predelavi, predstavlja eno novo nastalo delovno mesto (Vlada RS 2012). Umanotera potencial za nova zelena delovna mesta v tem sektorju ocenjuje na 50.000, po mnenju strokovnjakov pa je glede na smernice Strategije za Evropo 2020 realnejši dvig števila delovnih mest možen za približno 25.000 (Umanotera 2014a).

Ukrepi, ki bi še nadalje spodbudili vzpostavitev zelenih delovnih mest v tem sektorju, so usmerjeni v prepoznavo gozda in njegovih ekosistemskih storitev kot prioritet za obstoj in razvoj Slovenije. Obenem bi bilo potrebno s sistemskimi rešitvami podpreti

celotno verigo lesa, zlasti predelavo, in podporo novogradnje iz lesa (Umanotera 2014b).

2) *Obnovljivi viri energije*

- Stanje: Slovenski sektor je v letu 2011 po podatkih projekta EurObserv'ER, v katerem partnersko sodeluje tudi Inštitut Jožef Stefan, zagotavljal 3.600 delovnih mest (Umanotera 2014a). Sem spadajo vsa delovna mesta v sektorju trajnostnih virov energije; tudi tista pri dobaviteljih energije in delovna mesta v storitvenih podjetjih tega gospodarskega sektorja. Glede na to, da se je v obdobju med leti 2008 in 2012 število mest za dvakrat povečalo, je trend zaposlovanja pozitiven (EurObserv'ER 2012 v Umanotera 2014a).
- Potencial: Potencial za zaposlitev in nova zelena delovna mesta v sektorju obnovljivih virov je velik, saj je opredeljen in vključen v nacionalni akcijski načrt (Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010–2020 Slovenija) (Vlada RS 2010; Umanotera 2014a). Za izračun je bila uporabljena metodologija, ki je temeljila na podlagi referenčnih stroškov za določanje višine podpor električni energiji iz OVE in SPTE ter je izražena s količino ljudi in let v obdobju med letoma 2010 in 2020, ki bo potrebna pri zagotavljanju zelenih oz. predvidenih kapacitet električne energije iz obnovljivih virov. Po tej metodologiji in podatkih Vlade Republike Slovenije izhaja, da bo do leta 2020 vzpostavljenih 2,4 nove zaposlitve na MWe instalirane moči.

3) *Trajnostni turizem*

- Stanje: Turizma ne moremo v celoti uvrstiti v sektor okoljskega blaga in storitev, saj njegov končni namen ne predstavlja (nujno) varovanja okolja, ravno tako pa ta dejavnost ne upravlja z naravnimi viri. Konvencionalno in komercialno stališče glede turizma je, da gre pravzaprav za okolju škodljivo dejavnost, saj z veliko porabo energetskih virov deluje negativno na okolico. Nasprotno s tem trajnostni turizem predstavlja integracijsko funkcijo in povezovanje heterogenih praks, kar pozitivno vpliva na »zeleni« razvoj ter ga uvršča v segment zelenega gospodarstva. Metodologija po EGSS med zelena delovna mesta uvršča tista, ki s turistično ponudbo, izdelki ali storitvami preprečujejo oz. zmanjšujejo negativni vpliv na okolje ter tista, ki imajo za svoj glavni cilj gospodarjenje z naravnimi viri (npr. oznaka Evropske unije za turistične namestitve, Modra zastava za trajnostna naravnana kopališča, certifikat Green Globe za trajnostni turizem, ekološke turistične kmetije ter

naravni parki). Z upoštevanjem tega kriterija je število zelenih delovnih mest v slovenskem turizmu precej nizko. Evropski znak za okolje in turistične namestitve si lasti šest podjetij; modro zastavo nosi 11 kopališč in tri marine; Green Globe certifikat sta do sedaj pridobila zgolj dva hotela, sicer pa je v Sloveniji približno 75 ekoloških kmetij ter 44 parkov (40 krajinskih parkov, trije regijski in en nacionalni). Glede na to analizo, ki je poleg turizma zajemala tudi dejavnosti v gostinskem in kulturnem sektorju ter rekreacijskih dejavnosti, je bilo okoli 1.000 delovnih mest (SURs 2013; Umanotera 2014a). Poleg tega so v turizmu prisotna tudi delovna mesta, ki ravno tako doprinašajo k pozitivnem vplivu na okolje, vendar niso certificirana (npr. delovna mesta v sklopu gospodarskih interesnih združenj, tudi nekateri segmenti javne uprave, v izobraževanju in nevladnih organizacijah ter nekaterih turističnih agencijah) (Umanotera 2014a).

- **Potencial:** Že na podlagi vizije Vlade Republike Slovenije ter državne Strategije razvoja slovenskega turizma 2012-2016, ki zavezuje, da bo trajnostni razvoj do leta 2016 za celotni turizem predstavljal glavni temelj in predstavljal ključni prispevek k družbeni blaginji, je razvidno, da Slovenija nosi velik potencial za razvoj zelenih delovnih mest. Leta 2014 je slovenski turistični sektor zaposloval 103.500 ljudi (STO Slovenija 2015), problematična je zgolj njihova natančna količinska opredelitev. Slovenija je v mednarodnem okolju sicer prepoznana kot destinacija naravnih lepot in v večini jo obiskujejo turisti, ki ohranjeno okolje vrednotijo kot pomemben dejavnik. Bistveno je, da na podlagi nacionalnih in evropskih strategij turistične dejavnosti Slovenija stremi k trajnosti in na ta način koristi tudi lokalnim skupnostim (Vlada RS 2012). Glede na to, da je največji delež turistov iz sosednjih držav ter držav Evropske unije, priložnost za razvoj leži v izboljšanju javnega prevoza (avtobusne in železniške povezave) ter nadgradnja infrastrukture kot spodbujevalca trajnostne mobilnosti. Pravo priložnost za vzpostavitev novih delovnih mest predstavlja ozelenitev turistične infrastrukture (npr. kolesarskih in sprehajalnih stez, kopališč in kampov) – tu gre za smotrno rabo energije oz. povečanje energijske učinkovitosti, trajnostno ravnanje z vodo in drugimi naravnimi (lokalnimi) viri. V prvi vrsti bi se na ta način minimizirali stroški in ogljični odtis, kar bi lahko pomenilo tudi pridobitev evropskih oz. okoljskih certifikatov. Vse to vodi k večji konkurenčnosti in boljši prepoznavnosti turističnih podjetij. Odpirala bi se tudi nova delovna mesta, ki nosijo potencial, da postanejo zelena (denimo lokalno pridelana ekološka hrana), priložnost za razvoj slednjih pa je

tudi v gradbenem sektorju. Strokovnjaki na podlagi posameznih dejstev ocenjujejo, da bi lahko s prepoznanim potencialom in ustreznimi ukrepi ozelenjevanja infrastrukture v turističnem sektorju povečali število zelenih delovnih mest za 100.000 (Umanotera 2014a).

6.2.1 Prihodnost razvoja zelenih delovnih mest

Omenjene ocene predstavljajo zgolj potencialne možnosti za razvoj zelenih delovnih mest v prihajajočih letih, ne govorijo pa o izkoriščanju slednjega. Napoved, koliko novih zelenih delovnih mest bo v prihodnosti dejansko vzpostavljenih, tako ne more biti popolnoma natančna. Bistveno je, da se zeleno gospodarstvo in njegove priložnosti prepoznajo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter spodbujajo sodelovanje vseh udeležencev v procesu. Priložnosti je veliko, vendar celotna zaposlenost v slovenskem okoljskem sektorju blaga in storitev trenutno šteje 30.000 delovnih mest. Vzpostavitev zelenih delovnih mest lahko tudi v veliki meri prispeva k zmanjšanju vrzeli na področju zaposlovanja, vendar je za ta namen potrebno strateško načrtovanje ter ambiciozni ukrepi politike (Umanotera 2014a).

6.3 Predlogi in ukrepi za spodbujanje zelenih delovnih mest

V analizi, ki jo je izvedla Umanotera, je razvidno, da so za nastanek novih zelenih delovnih mest v državi potrebni konkretni politični ukrepi. Kljub že vzpostavljenim nacionalnim in evropskim okoljskim politikam, v slednjih primanjkuje konkretne obravnave zelenih delovnih mest, saj je povezavo med politikami in številom delovnih mest težko neposredno opredeliti. OECD na tem mestu ugotavlja, da imajo okoljske politike kompleksen način vplivanja na več ravneh, saj ustvarjajo pritiske v smeri strukturnega prilagajanja (OECD 2012; Umanotera 2014a). Gre namreč za premo-sorazmerni učinek na trgu delovne sile – če se poveča povpraševanje po obnovljivih virih energije, se posledično poveča tudi potreba po novih delovnih mestih v tem sektorju, kar na drugi strani pomeni morebitno zmanjšanje števila delovnih mest v sektorju konvencionalnega načina proizvodnje energije. Kompleksnost situacije prepoznava tudi Evropska komisija, ki napredek trajnostnega gospodarstva in posledičnega povečanja števila zelenih delovnih mest vidi kot kompleksen splet vplivov (Evropska komisija 2013č).

Evropa mora dokončno izkoristiti in v celoti prepoznati potenciale ter priložnosti, ki jih ponuja ozelenitev gospodarstva, pri tem pa so države članice tiste, ki s sprejemanjem jasnih in stabilnih politik igrajo proaktivno vlogo pri blaženju klimatskih sprememb ter doseganju okoljske trajnosti. Eden od kazalnikov uspešnosti okoljskih politik pa bi bil lahko tudi njihov učinek na zaposlovanje – prednost bi tako imeli tisti instrumenti, ki bi bili učinkoviti pri doseganju okoljskih ciljev in bi obenem pripomogli k večji zaposlenosti v določenih sektorjih.

Kljub vzpostavljenim in sprejetim okoljskim politikam imajo največje in neposredne učinke na zelena delovna mesta instrumenti financiranja ter podporni ukrepi, ki prispevajo k dejanski možnosti zaposlovanja v zelenem sektorju (Evropska komisija v Umanotera 2014a).

Preko finančnih orodij, kot so okoljski davki, strukturni skladi in drugi fiskalni instrumenti, ter podpornih ukrepov v smislu okoljskih standardov in predpisov, socialnega dialoga ter zelenih javnih naročil, se dosega nabor dejavnikov, ki neposredno pozitivno vpliva na povpraševanje po zelenih delovnih mestih. Preko teh orodij in ukrepov se namreč vzpostavljajo inovacije, prihaja do zelenih investicij ter razvoja znanj in okoljske ozaveščenosti javnosti.

Raziskave in razvoj ter eko-inovacije so pomembne za spodbujanje zelenih delovnih mest, saj predstavljajo temelje za trženje novih zelenih izdelkov in storitev (Ministrstvo za okolje in prostor 2016). Brez novih načinov proizvodnje, kmetovanja, inovativnih izdelkov in storitev z majhnim vplivom na okolje ne bi bil mogoč prehod na zeleno gospodarstvo; naslednji korak pa so zelene naložbe, saj so potrebne za nastanek in razvoj trajnostnih podjetij ter uveljavitev novih rešitev na področju zelene infrastrukture, tehnologij in storitev (Umanotera 2014a). Zelene naložbe ne pomagajo samo pri rasti novih podjetij, ampak lahko pripomorejo tudi k »ozelenjevanju« dejavnosti obstoječih podjetij. Nekateri sektorji zelenega gospodarstva zahtevajo zelo specializirana znanja (Umanotera 2014a). Za izognitev ozkim grlom pri razvoju zelenega gospodarstva je zato potreben razvoj znanj; nenazadnje pa je uspeh zelenega gospodarstva močno odvisen od okoljske ozaveščenosti vseh vpletenih deležnikov, vključno s potrošniki, proizvajalci in odločevalci, tako na lokalni kot na nacionalni ravni (Umanotera 2014a).

7 SKLEP

Splet dogodkov ter podnebne spremembe, ki smo jim bili priča v zadnjem stoletju, so povzročili velik pritisk na okolje, s tem pa tudi na človeka in gospodarstvo. Spremembe so zaznavne in merljive lokalno, regionalno ter globalno.

Prvo hipotezo, v kateri trdim, da so evropske smernice glede zelene infrastrukture že vpeljane, njihovo dejansko izvajanje na nižjih ravneh pa se ne izvaja v zadostnem obsegu, sem preverjala s pomočjo analize sekundarnih virov ter ključnih evropskih in državnih strategij.

Začetki sonaravnega razvoja segajo v njegovo opredelitev v poročilu Brundtlandove komisije iz leta 1987. Nadalje, OECD s pojmom zelene rasti predstavlja koncept strategij za gospodarsko rast, ki doprinašajo k razvoju zelenih gospodarskih procesov, temelječih na trajnostni rabi lokalnih virov ob upoštevanju globalnih družbenoekonomskih procesov, vzpostavitvi delovnih mest ter možnosti dobička. Boj proti podnebnim spremembam in okoljskim izzivom v zadnjem času postaja osrednja skrb po vsem svetu in predstavlja pomembno izhodišče oz. vodilo v ozadju Strategije za Evropo 2020. Slednja skupaj z globalizacijo in staranjem prebivalstva prepoznava klimatske spremembe ter izrabljanje naravnih virov kot glavne, dolgoročne izzive. Države članice so bile pozvane k prizadevanju za vzpostavitev trajnostnega, smotrnega ter učinkovitega gospodarstva; tako v okviru evropskih kot tudi nacionalnih politik. Evropa svoje članice poziva k izvajanju reform za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov, učinkovito rabo virov ter trajnostno zasnovanem prostorskem razvoju, kar bi pomagalo pri preprečevanju degradacije okolja in izgubi biotske raznovrstnosti. Poleg tega bi preko ustreznih dopolnitev in reform lahko izboljševali poslovno okolje, spodbujali vzpostavitev zelenih delovnih mest, podjetjem pa pomagali pri posodobitvi njihove industrijske baze, temelječi na novih izhodiščih zelenega razvoja in nizkoogljičnih tehnologijah.

Kljub že vzpostavljenim smernicam, iniciativam in zakonodajnim okvirjem tako na nacionalni kot tudi globalni ravni je med državami še zmeraj prisoten strah, da bi zelena ekonomija in njen razvoj omejila oz. upočasnila gospodarsko rast in ponovni razcvet gospodarstva. Na tej točki je potrebno na zeleno gospodarstvo gledati drugače – ne zgolj kot na paradigmo, temveč kot na iniciativo oziroma zagon, ki uresničuje vizijo trajnostnega razvoja in zagotavlja ravnovesje med različnimi dimenzijami.

Kot smo videli skozi diplomsko delo, obstaja močan institucionalen okvir, ki s svojim prepletom zakonodaj, politik in usmeritev državam daje predloge, kako naj koncept zelenega gospodarstva implementirajo v svoje delovanje na nacionalni ravni. Problem se pojavi pri

dejanskem izvajanju, saj primanjkuje povezav med zgornjo in spodnjo ravno v procesu. Zeleno gospodarstvo je namreč multisektorski izziv in za svoj razvoj potrebuje tudi takšen pristop – efektivno povezavo gospodarskih in političnih usmeritev ter okvirjev s praktičnim izvajanjem, kar vodi do konkretnih, preverljivih rezultatov na lokalni ravni. Na tej točki je bistven dialog med vlado, zasebnim sektorjem in interesnimi skupinami civilne družbe, preko katerega prihaja do razvoja specifičnih kompetenc, priprave skupnih strategij ter načrtov za uspešno reševanje in soočanje z izzivi, ki vodijo k trajnostnemu razvoju (Evropska komisija 2013c).

Evropska komisija (2013b) omenjene težave dobro prepoznava ter v svojih dokumentih ponuja konkretne rešitve. Za učinkovito preseganje vrzeli je potrebno medresorsko sodelovanje politike, gospodarstva in civilne družbe, usmerjeno v doseganje ciljev trajnostnega razvoja ter zagotavljanje, da se na tej razvojni poti sprejemajo okolju prijazne odločitve in ukrepi, saj zelena rast in zeleno gospodarstvo v povezavi s ponovno obuditvijo državnega gospodarstva in dokončnim izhodom iz gospodarske krize predstavljata hkrati priložnost in izziv.

Na podlagi teh ugotovitev lahko svojo prvo hipotezo z gotovostjo potrdim.

Drugo hipotezo o zelenem gospodarstvu ter potencialu vzpostavljanja zelenih delovnih mest v lokalnem okolju sem preverjala s podrobno analizo uradnih virov ter statističnih analiz, izvedenih v sektorju EGGS. Zanimalo me je, kakšno je trenutno stanje ter kateri izmed gospodarskih sektorjev pomenijo razvojno priložnost zelenih delovnih mest. Po podatkih Umanotere so najbolj uveljavljeni gozdno-lesna veriga, obnovljivi viri energije ter turizem. V kolikor bi se pričeli sprejemati pravilni ukrepi, predvsem glede ozelenjevanja infrastrukture in prepoznavanju njenega potenciala, bi se lahko zgolj v sektorju turizma ter gozdno-lesne verige število novih zelenih delovnih mest povečalo za vsaj 125.000 (Umanotera 2014b).

Priložnost za napredovanje pri prehodu na nizkoolgjično ter učinkovito gospodarstvo predstavlja tudi izkoriščanje zaposlitvenega gospodarskega potenciala zelene rasti. V prihajajočih letih bo potrebna še dodatna mobilizacija že obstoječega znanja, promoviranje dobrih praks iz različnih področij ter spodbujanje integracijskih rešitev, ki združujejo gospodarski razvoj, zaposlovanje, agrikulturo, vodo, energijo, šport in na tak način pripomorejo k trajnostni uporabi virov.

Priporočila evropskih organov ter fundacij so, naj država zavzeto spodbuja sodelovanje ter pregledna partnerstva v povezavi s privatnim sektorjem, saj strukturni prehod na zeleno

gospodarstvo ponuja velike priložnosti za razvoj ekonomije na novi ravni ter posledično rezultira v vzpostavitvi novih zelenih delovnih mest. Krovne evropske strategije sicer zelenim delovnim mestom ne posvečajo veliko pozornosti, vendar obstaja množica politik, usmeritev ter priporočil, ki eksplicitno navajajo in prepoznavajo zeleno gospodarstvo, trajnostni razvoj ter zeleno infrastrukturo kot možnost napredka in pot do vzpostavitve novih zelenih delovnih mest.

Na podlagi teh ugotovitev lahko potrdim tudi svojo drugo hipotezo ter kljub trenutnim – ne ravno najboljšim gospodarskim in okoljskim razmeram, ostanem pozitivno naravnana.

8 LITERATURA

1. Baker, Susan, Maria Kousis, Dick Richardson in Stephen Young. 1997. *The politics of sustainable development: Theory, policy and practice within the European Union*. London in New York: Routledge.
2. Brilly, Mitja in Klaudija Sapač. 2015. *Zelena delovna mesta: izzivi in priložnosti na področju voda*. Dostopno prek: http://www3.fgg.uni-lj.si/fileadmin/user_upload/Klaudija_Sapac__Mitja_Brilly.pdf (14. junij 2015).
3. Cavallo, Mariano, Piergiorgio Degli Esposti, Kostas Konstantinou in Franko Nemac. 2012. *Priročnik za zeleno komuniciranje in marketing*. Dostopno prek: <http://www.ecomarkproject.eu/userfiles/documents/Public/Green%20Marketing%20Plan%20Manual/published/Prirocnik%20o%20zelenem%20marketingu-natisnjen.pdf> (6. avgust 2015).
4. Danish Energy Agency. 2012. *Green Production in Denmark – and it's significance for the Danish economy*. Dostopno prek: <http://www.ens.dk/sites/ens.dk/files/policy/green-production-denmark-contributes-significantly-danish-economy/Green%20production%20in%20Denmark%20-%20web%20111212.pdf> (3. avgust 2015).
5. Evropska agencija za okolje. 2009. *Progress towards the European 2010 biodiversity target*. Dostopno prek: <http://www.eea.europa.eu/publications/progress-towards-the-european-2010-biodiversity-target> (24. julij 2015).
6. --- 2015. *Evropsko okolje: Stanje in napovedi 2015 – Strnjeno poročilo*. Kopenhagen. Dostopno prek: http://zagovorniki-okolja.si/download/varstvo_okolja/SOER-Synthesis2015-SL-final-web-TH0115001SLN.pdf (22. avgust 2015).
7. Evropska komisija. 2009. *Sporočilo komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Skupna zaveza za zaposlovanje*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0257&from=SL> (29. junij 2015).
8. --- 2013a. *Building a Green Infrastructure for Europe*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/green_infrastructure_broc.pdf (27. junij 2015).

9. --- 2013b. *Evropa 2020 – Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_sl.htm (31. junij 2015).
10. --- 2013c. Delovni dokument služb Komisije. Tehnične informacije o zeleni infrastrukturi. Spretni dokument k sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. *Zelena infrastruktura – izboljšanje evropskega naravnega kapitala*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/green_infrastructures/sec_15_5_2013/sl.pdf (17. julij 2015).
11. --- 2013č. *Pathway to Green Jobs: strategies and policy option for a sustainable job-rich recovery*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=88&langId=en&eventsId=901&furtherEvents=yes> (4. avgust 2015).
12. --- 2014. *Osnutek skupnega poročila Komisije in Sveta o zaposlovanju k sporočilu Komisije o letnem pregledu rasti za leto 2015*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2015/jer2015_sl.pdf (23. avgust 2016).
13. --- 2015. *Cilji strategije Evropa 2020*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_sl.htm (15. junij 2015).
14. Evropski parlament. 2015. *Poročilo o pobudi za zeleno zaposlovanje: izkoriščanje potenciala zelenega gospodarstva za ustvarjanje novih delovnih mest*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0204+0+DOC+XML+V0//SL#title1> (4. avgust 2015).
15. FORSEE. 2011. *National Innovation System Study, PESTLE & SWOT Analysis – Slovenia*. Dostopno prek: http://forsee.eu/documents/D3.3-3.4_NIS_PESTLE_SWOT_Slovenia_299.pdf (7. avgust 2015).
16. International Labour Organization. 2013. *Proposals for the statistical definition and measurement of green jobs*. Dostopno prek: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_220734.pdf (29. junij 2015).
17. International Monetary Fund. 2008. *Financial Stress, Downturns, and Recoveries*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02/pdf/text.pdf> (27. junij 2015).

18. International Trade Union Confederation. 2010. *2nd World Congress. 2CO/E/6.6 (final)*. Dostopno prek: http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/2CO_06_Organising_03-10-2.pdf (20. julij 2015).
19. Kos, Drago. 2004. *Tri ravni trajnostnega razvoja. Teorija in praksa* 41 (1-2): 334. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20041-2kos.PDF> (6. julij 2015).
20. Lampič, Barbara in Irena Mrak. 2008. *Vrednote, vrednosti in razvojni potenciali območij varovanja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
21. Lipušček, Ivan in Vesna Tišler. *Les - skladišče ogljika*. Zbornik Gozdarstva in Lesarstva. 2003. Dostopno prek: <http://www.gozdis.si/zbgl/2003/zbgl-71-4.pdf> (2. julij 2016).
22. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. 2013. *Slovenska industrijska politika*. Dostopno prek: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/DPK/SIP/SIP_-_vladni_dokument.pdf (9. julij 2015).
23. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. 2014. *Potenciali za zelena delovna mesta*. Dostopno prek: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/Medijsko_sredisce/2014/04_april/07_green/green2014_renata_karba.pdf (17. avgust 2015).
24. Ministrstvo za kulturo. 2013. *Opis enote žive kulturne dediščine: Gradnja kranjskih sten*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Razvidi/RKD_Ziva/Rzd-02_00027.pdf (13. avgust 2015).
25. Ministrstvo za okolje in prostor. 2015. *Svetovni dan voda in trajnostno upravljanje z vodnimi viri*. 2015. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1328/5897/ (19. julij 2015).
26. Ministrstvo za okolje in prostor. 2016. *Povezani za rast. Zeleni. Pametni. Učinkoviti*. Dostopno prek: <http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2016/zeleno/MOP-PovezaniZaRast-SLO-splet.pdf> (8. maj 2016).
27. Mlakar, Matej. 2011. *Razvojno delo na področju okoljskih računov – okoljsko blago in storitve (EGSS)*. Dostopno prek: http://www.stat.si/StatisticniDnevi/Docs/Radenci2011/Mlakar-okoljsko_blogo_in_storitve-prispevki.pdf (15. avgust 2015).
28. OECD. 1999. *The environmental goods and services industry: Manual for data collection and analysis*. Dostopno prek: http://unstats.un.org/unsd/envaccounting/ceea/archive/EPEA/EnvIndustry_Manual_for_data_collection.PDF (11. julij 2015).
29. --- 2011a. *OECD Territorial Reviews: Slovenia 2011*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/gov/regional-policy/49144232.pdf> (22. julij 2015).

30. --- 2011b. *Towards Green Growth*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/greengrowth/towards-green-growth-9789264111318-en.htm> (2. julij 2015).
31. --- 2012. *The Jobs Potential of a Shift Towards a Low-carbon economy*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/els/emp/50503551.pdf> (12. julij 2015).
32. --- 2015. *OECD Economic Outlook*, OECD Publishing, Paris. Dostopno prek: http://dx.doi.org/10.1787/eco_outlook-v2015-1-en (29. junij 2015).
33. Plut, Dušan. 1998. *Varstvo geografskega okolja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
34. --- 2004. *Zeleni planet? Prebivalstvo, energije in okolje v 21. stoletju*. Radovljica: Didakta.
35. --- 2014. *Sonaravni razvoj Slovenije - priložnosti in pasti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
36. REN21. 2015. *Renewables Global Status Report, 2015*. Dostopno prek: http://www.ren21.net/wp-content/uploads/2015/07/GSR2015_KeyFindings_lowres.pdf (8. julij 2015).
37. Repnik Mah, Petra, Bricelj Mitja in Jože Papež. 2015. *Upravljanje z lokalnimi in regionalnimi viri. Lesena kašta ali kranjska stena – dobra praksa urejanja alpskih in predalpskih vodotokov*. Dostopno prek: http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/naravne_nesrece/Kasta_barvno.pdf (6. avgust 2015).
38. Seljak, Janko. 2001. Nove mere razvoja – kazalec uravnoveženega razvoja (KURA). *IB revija* 35 (4): 27–37.
39. STO Slovenija, Slovenska turistična organizacija. 2015. *Turizem v številkah 2014*. Dostopno prek: http://www.slovenia.info/pictures%5CTB_board%5Catachments_1%5C2015%5Cspirit_tvs_2014_A5_SLO-zadnja_za_objavo_20139.pdf (29. julij 2016).
40. Tavčar, Borut. 2012. Okoljske tehnike so lahko prihodnost. *Delo*, 28. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel-in-denar/okoljske-tehnologije-so-lahko-prihodnost.html> (25. julij 2015).
41. Umanotera. 2012. *Za zeleni razvojni preboj, Plan B 4.0: Prispevek za strategijo razvoja Slovenije 2014 – 2020*. Dostopno prek: <http://www.planbzasslovenijo.si/upload/SRS/plan-b-zeleni-razvojni-preboj.pdf> (15. junij 2015).

42. --- 2014a. *Zelena delovna mesta: Stanje, potenciali, dobre prakse*. Dostopno prek: http://www.arhiv.zelenadelovnamesta.ukom.gov.si/upload/Zelena_delovna_mesta_analiza.pdf (20. junij 2015).
43. --- 2014b. *Spodbujamo zelena delovna mesta. Priporočila za nadaljnje ukrepe*. Dostopno prek: <http://www.arhiv.zelenadelovnamesta.ukom.gov.si/upload/Priporo%C4%8Dila%20ZDM%202014.pdf> (16. avgust 2015).
44. UMAR. 2015. *Poročilo o razvoju 2015*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2015/PoR_2015.pdf (12. julij 2015).
45. UNEP. 2007. *UNEP za Slovenijo: Pobuda za trajnostni razvoj, 1.0.* Dostopno prek: <http://www.planbz slovenijo.si/upload/dokumenti/2007/plan%20b%201.0-celotno-besedilo.pdf> (30. junij 2015).
46. --- 2011. *Green economy report. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. Dostopno prek: <http://www.ipu.org/splz-e/rio+20/rpt-unep.pdf> (28. junij 2015).
47. --- 2014. *Green Economy. Towards Greener & More Inclusive Economies*. Dostopno prek: http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/GEI%20Highlights/GE_flyer_October27_web-ready.pdf (29. junij 2015).
48. UNIDO. 2011. *Green Industry – Policies for Supporting Green Industry*. Dostopno prek: https://www.unido.org/fileadmin/user_media/Services/Green_Industry/web_policies_green_industry.pdf (5. julij 2015).
49. US Bureau of Labor Statistics. 2013. *Green Jobs definition*. Dostopno prek: <http://www.bls.gov/green/home.htm#definition> (26. julij 2015).
50. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. 2008. *Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007 – 2013*. Dostopno prek: <http://www.eu-skladi.si/kohezija-do-2013/ostalo/brosure/OP-ROPI.pdf> (17. avgust 2015).
51. Statistični urad Republike Slovenije. 2013. *Računi sektorja okoljskega blaga in storitev, Slovenija, 2011*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5936> (18. avgust 2015).
52. Stritih, Jernej. 2007. *Plan B za Slovenijo: pobuda za trajnostni razvoj 1.0 : vizija: Slovenija je država blaginje in kakovostnega življenja v dejavnem sožitju z naravo*. Ljubljana: Umanotera.

53. Vlada Republike Slovenije. 2005. *Strategija razvoja Slovenije*. Dostopno prek: [http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/DPK/Strategijarazvoja Slovenije_-_final.pdf](http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/DPK/Strategijarazvoja_Slovenije_-_final.pdf) (31. junij 2015).
54. --- 2010. *Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010 – 2020, Slovenija*. Dostopno prek: http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/AN_OVE/AN_OVE_2010-2020_final.pdf (31. julij 2015).
55. --- 2012. *Strategija razvoja slovenskega turizma 2012 – 2016*. Dostopno prek: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/turizem/Turizem-strategije_politike/Strategija_turizem_sprejeto_7.6.2012.pdf (1. avgust 2015).
56. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. 2013. *Naravovarstveni atlas – Natura 2000*. Dostopno prek: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/nvajavni/profile.aspx?id=N2K@ZRSVNJ> (24. junij 2016).
57. Zavod za gozdove Slovenije. 2013. *Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2012*. Dostopno prek: http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/PDF/LETNA_POROCILA/2012_Porocilo_o_gozdovih.pdf (10. avgust 2015).